

Jaarverslag 2017

Stichting Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA),
statutair gevestigd te Utrecht

nde de Lijk.
e aduic
am Ateur

Maart 2018

Inhoud

1 Inleiding Bestuursverslag	4
Criteria OCW vierjaarlijkse subsidiëring LKCA 2017-2020	4
Beleidsplan 2017-2020 en activiteitenplan 2017-2018	4
2 Prestatieverantwoording	5
2.1 Werken met impact	5
2.1.1 Missie en visie	5
2.1.2 Impact	5
2.1.3 Resultaten	6
2.1.4 Activiteiten	6
2.2 Middelen en bereik	7
2.2.1 Netwerken voor strategie, uitwisseling en ontwikkeling	7
2.2.2 Onderzoek en monitoring	7
2.2.3 Informatie- en kennisdeling	9
2.3 Onze klanten	10
3 Financiële verantwoording cultuursubsidie	12
3.1 Exploitatieresultaat en resultaatbestemming	12
3.2 Financiële positie	13
3.2.1 Prestatieniveau	14
3.2.2 Positionering	14
3.2.3 Huisvesting	15
3.3 Specifieke aandachtspunten beschikking subsidieverlening	15
3.3.1 Aansluiting Governance Code Cultuur	15
3.3.2 Code Culturele diversiteit	16
3.3.3 Ondernemerschap	16
3.3.4 Internationale activiteiten	17
4 Inhoudelijke verantwoording subsidie	18
4.1 Maatschappelijke betekenis van cultuureducatie en –participatie	18
4.1.1 #Cultuurdeelje	18
4.1.2 Iktoon	18
4.1.3 Ondersteuning lokale en provinciale beleidsontwikkeling	19
4.1.4 Aandacht voor diversiteit	19
4.2 Goede cultuureducatie op school en in de vrije tijd	19
4.2.1 Vernieuwing curriculum	20
4.2.2 Cultuureducatie met Kwaliteit en Muziekimpuls	20
4.2.3 Speciaal onderwijs	21
4.2.4 Voortgezet onderwijs	21
4.2.5 MBO	22
4.2.6 Kwaliteit en toegankelijkheid van buitenschoolse cultuureducatie	22
4.2.7 Culturele instellingen	22
4.2.8 ICC-ers en Cultuurcoaches	22
4.3 Cultuurparticipatie mogelijk voor iedereen	23
4.3.1 Amateurkunst	23
4.3.2 Cultuur inclusief/samenwerking andere domeinen	24
4.3.3 Professionals cultuurparticipatie	26
5 Organisatie en personeel	27
5.1 Organisatieontwikkeling	27
5.2 Kernwaarden bedrijfscultuur	27

5.3	Personeelsbeleid en -ontwikkelingen	28
5.4	Ondernemingsraad	29
5.5	Raad van Bestuur	29
5.6	Raad van Toezicht	29
5.7	Reflectie op WNT	30
6	Risico's	31
6.1	Rechtmatigheidsvereisten	31
6.2	Europese aanbestedingsregels	31
6.3	Voorziening wachtgelden	31
6.4	Beleggingen	32
7	Jaarrekening 2017	33
7.1	Balans per 31 december (model I)	33
7.2	Categoriale exploitatierekening (model IIa)	34
7.3	Kasstroomoverzicht	35
7.4	Grondslagen financiële verslaglegging	36
7.5	Vaste activa	38
7.6	Vlottende activa	39
	7.6.1 Vorderingen	39
	7.6.2 Effecten	39
	7.6.3 Liquide middelen	39
7.7	Eigen vermogen	40
	7.7.1 Algemene reserve	40
	7.7.2 Bestemmingsfonds OCW Algemeen 2017-2020	40
	7.7.3 Bestemmingsfonds OCW restant subsidie 2013-2016	40
	7.7.4 Bestemmingsfonds OCW GM6	40
	7.7.5 Bestemmingsfonds OCW reorganisatie 2005	42
7.8	Voorzieningen	42
7.9	Langlopende schulden	44
7.10	Kortlopende schulden	44
7.11	Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	45
7.12	Baten	46
7.13	Beheerlasten materieel	46
7.14	Beheerlasten personeel	47
7.15	Activiteitenlasten materieel	47
7.16	Activiteitenlasten personeel	48
7.17	Rentebaten/- lasten	48
7.18	Personeel (model IIa)	49
7.19	Activiteiten en bereik (model III)	49
7.20	WNT gegevens	50
7.21	Overige gegevens	52

1 Inleiding Bestuursverslag

Criteria OCW vierjaarlijkse subsidiëring LKCA 2017-2020

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) heeft het LKCA een instellings-subsidie verstrekt voor de periode 2017-2020 uitgaande van de volgende door het LKCA uit te voeren activiteiten:

- professionalisering van de educatiefunctie in de culturele sector
- landelijke informatie- en netwerkfunctie voor zowel amateurkunst als cultuureducatie
- onderzoek en monitoring voor zowel amateurkunst als cultuureducatie.

Het LKCA opereert hierbij discipline overstijgend en draagt bij aan de uitvoering van de overheidsprogramma's op het gebied van amateurkunst en cultuureducatie.

Bij het opstellen van haar activiteitenplan heeft het LKCA zich mede gebaseerd op het advies van de Raad voor Cultuur. In dit advies kwam naar voren dat het LKCA de afgelopen periode heeft laten zien veel kennis in huis te hebben op het gebied van cultuureducatie en -participatie, maar dat ze de komende subsidieperiode meer zichtbaar moet worden en een verbindende rol in het veld op zich neemt (proactieve naar buiten gerichte houding). Daarnaast moet zij de provinciale en lokale partijen meer betrekken bij haar werkzaamheden om cultuureducatie en -participatie te ondersteunen in de (stedelijke) regio's.

Beleidsplan 2017-2020 en activiteitenplan 2017-2018

Met het beleidsplan 2017-2020 *Koers houden en verschil maken* aangevuld met een inhoudelijke aanscherping in het activiteitenplan 2017-2018 (inclusief afgestemde verwachtingen uit het werkveld) heeft het LKCA voor deze subsidieperiode de volgende doelstellingen geformuleerd:

- maatschappelijke betekenis van cultuureducatie en -participatie zichtbaar maken
- goede cultuureducatie op school en in de vrije tijd
- cultuurparticipatie mogelijk voor iedereen

Bij de totstandkoming van deze doelstellingen heeft het LKCA scherp gekeken naar haar doelgroepen (voor wie werken we en wat zijn onze opdrachten) en haar eigen positionering ten opzichte van deze doelgroepen, waarbij deze kan variëren tussen de onafhankelijke beschouwer van de sector, de verbinder tussen partijen of de aanjager naar de toekomst.

Conform het *Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen subsidieperiode 2017-2020* geeft dit bestuursverslag een onderbouwing van haar activiteiten en de wijze waarop het LKCA voldoet aan de rechtmatigheidsvereisten van de subsidievoorwaarden.

2 Prestatieverantwoording

In dit hoofdstuk gaan we op hoofdlijnen in op onze prestaties. We starten met een inleiding over werken vanuit impact, een manier van denken en werken die we bewuster willen hanteren. We gaan in op het totaal van onze activiteiten en het aantal mensen dat we daarmee bereikten. We beschrijven de inzichten die ons klantonderzoek en onze evaluaties opleveren voor onze producten. We verwijzen naar hoofdstuk 4 voor een uitgebreide inhoudelijke beschrijving van de activiteiten.

2.1 Werken met impact

Voordat we ingaan op onze prestaties in 2017, zoomen we wat dieper in op waar die prestaties toe zouden moeten leiden. In 2017 zijn we een impacttraject gestart: het formuleren van onze zogenaamde *theory of change*: hoe beïnvloeden wij partijen in de sector en dragen we uiteindelijk bij aan onze doelstellingen? We starten dit hoofdstuk daarmee, omdat deze het kader biedt om onze resultaten te beoordelen.

2.1.1 Missie en visie

Het LKCA wil eraan bijdragen dat iedereen in Nederland op school en in de vrije tijd goede cultuureducatie krijgt en dat cultuurparticipatie voor iedereen mogelijk is. Kunst en cultuur zijn essentieel voor de kwaliteit van het bestaan. Voor heel veel mensen is het bezig zijn met kunst en cultuur leuk en fijn. Bovendien draagt het bij aan cognitieve vaardigheden, persoonsvorming en identiteitsontwikkeling en dat zorgt weer voor een gezonde ontwikkeling van mens en maatschappij. Het LKCA staat voor deze waarden van cultuureducatie en actieve cultuurparticipatie en draagt ze actief uit.

2.1.2 Impact

Om onze missie waar te maken, zijn de volgende zaken van belang:

- Sectorontwikkeling: de mate waarin de professionaliteit en onderlinge verbondenheid in de cultuureducatie en –participatiesector toeneemt en verbinding wordt gelegd met andere domeinen.
- Toegankelijkheid: de mate waarin de toegang tot (kennis over) cultuureducatie en –participatie voor partijen uit verschillende domeinen in de samenleving verbetert.
- Kwaliteit van het aanbod: de mate waarin de kwaliteit van het cultuureducatie en –participatieaanbod toeneemt.
- Zichtbaarheid: de mate waarin de maatschappelijke betekenis van cultuureducatie en –participatie bij (overheids)partijen toeneemt.

Uit ons klantonderzoek komt naar voren dat onze klanten het zeer belangrijk vinden dat het bijdraagt aan het vergroten van de zichtbaarheid en de aandacht voor cultuureducatie en cultuurparticipatie. Hetzelfde geldt voor het vergroten van de kwaliteit en de toegankelijkheid: ruim 90% van onze klanten vindt dat heel of tamelijk belangrijk, waarmee het de hoogst scorende functies in het onderzoek zijn.

Het LKCA is er voor iedereen die werkt voor cultuur op school en in de vrije tijd. We richten ons daarmee op de praktijk en vervullen dan ook vooral een maatschappelijke en geen wetenschappelijke functie. Waar de wetenschap kan bijdragen aan bovengenoemde impact, zullen wij die

altijd benutten en we stimuleren dit ook actief.

2.1.3 Resultaten

Wij zijn niet de enigen die werken aan onze doelstelling en ook meestal niet de belangrijkste. Dat zijn natuurlijk de mensen die op de scholen, in de culturele instellingen en op vele andere plaatsen direct met mensen aan de slag zijn. Wij richten ons op hen, op al die professionals en organisaties die samen de 'sector' cultuureducatie en cultuurparticipatie vormen. Onze prestaties moeten zichtbaar worden bij de professionals (en vrijwilligers). We hebben die (gewenste) resultaten als volgt geformuleerd:

- **Bewustwording:** de mate waarin professionals, instellingen en sectororganisaties meer aandacht krijgen voor de kansen en mogelijkheden van cultuureducatie en –participatie of specifieke thema's daar binnen.
- **Verbondenheid:** de mate waarin professionals elkaar (leren) kennen en zich onderdeel voelen van de sector waarin ze werkzaam zijn.
- **Kennisontwikkeling:** De mate waarin professionals, instellingen en sectororganisaties meer expliciete kennis (informatie) en impliciete kennis (ervaringen, vaardigheden en attitude) opdoen en ontwikkelen.
- **Kennisdeling:** De mate waarin professionals, instellingen en sectororganisaties meer expliciete kennis (informatie) en impliciete kennis (ervaringen, vaardigheden en attitude) delen.
- **Kennistoepassing:** De mate waarin professionals, instellingen en sectororganisaties meer expliciete kennis (informatie) en impliciete kennis (ervaringen, vaardigheden en attitude) toepassen.

2.1.4 Activiteiten

Om die resultaten te kunnen behalen hebben wij grofweg drie soorten middelen:

- **Netwerken:** in onze netwerken bepalen we voor een groot deel onze agenda: welke thema's zijn op dit moment relevant. Binnen netwerken wordt ook vaak kennis ontwikkeld (lerende netwerken) en vindt kennisdeling plaats.
- **Onderzoek en monitoring:** we voeren zelf onderzoek uit, dragen bij aan wetenschappelijk onderzoek. Bovendien stimuleren we wetenschappelijk onderzoek op onze terreinen door het aanstellen van twee bijzonder hoogleraren. We richten ons daarbij zoveel mogelijk op de vraagstukken uit de praktijk waar we voor werken
- **Informatie- en kennisdeling:** op allerlei manieren, zoveel mogelijk passend bij de behoefte van elke klant, delen wij kennis: via (online) publicaties, op evenementen, maar ook individueel als mensen ons bellen of mailen met vragen.

De komende jaren zullen wij onze evaluaties, ons klantonderzoek en eventuele andere middelen inzetten om nog beter te kunnen bepalen welke impact we hebben.

2.2 Middelen en bereik

2.2.1 Netwerken voor strategie, uitwisseling en ontwikkeling

Netwerken zijn een belangrijke basis is ons werken. We werken zoveel mogelijk samen met netwerkpartners vanuit een gedeelde agenda. Netwerken zijn belangrijk voor het halen, brengen en ontwikkelen van kennis. Het elkaar fysiek ontmoeten is een belangrijk element in het ontwikkelen van het veld. Sommige netwerken initiëren en faciliteren we, bij anderen zijn we deelnemer.

Strategische overleggen waaraan we deelnemen of waarmee we afstemmen zijn onder andere Kindcentra 2020, Strategisch Beraad Kunstonderwijs en Platform Promotie Cultuurparticipatie. In het Landelijk Platform Kenniscentra (LPKC) komen leden van de Raad van twaalf (provinciale kenniscentra) bijeen met medewerkers van de kenniscentra uit Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Eindhoven en met OCW en FCP. Het LKCA is facilitator. We bespreken lopende zaken, maar kijken ook vooruit naar wenselijke ontwikkelingen. Een vergelijkbaar overleg zijn we in 2017 ook gestart voor cultuurparticipatie. We participeren ook in een aantal netwerken rondom maatschappelijke opgaven, zoals Coalitie Erbij (eenzaamheid), BeterOud (levenskwaliteit van ouderen)

Voor onze netwerken met overheden sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande verbanden zoals het IPO en de VNG. Daarnaast zijn we gestart met een ronde langs de 35 grote gemeenten in Nederland om te spreken met wethouders en beleidsmedewerkers. Deze ronde wordt vervolgd in 2018. Elk half jaar hebben we contact met de beleidsmedewerkers cultuur bij provincies en met beleidsmedewerkers bij grote, middelgrote en kleine gemeenten over de vraag wat hen bezighoudt en wat wij voor hen kunnen betekenen.

In Europees verband participeren we in het ACEnet, het netwerk van beleidsmedewerkers voor cultuureducatie. Uit de verschillende beroepspraktijken zijn er verschillende netwerken, zoals die voor erfgoededucatie en voor icc-trainers. Wij halen er informatie en vragen op en brengen informatie in die professionals kunnen gebruiken in hun beroepspraktijk.

2.2.2 Onderzoek en monitoring

Beschikbaarheid van gefundeerde kennis is cruciaal voor de (verdere) professionalisering van alle professionals werkzaam in ons veld. Als kennisinstituut hechten we daarom grote waarde aan onderzoekskennis en de verspreiding daarvan. Daarom stimuleren we dat er meer en goed theorie- en vooral praktijkgericht onderzoek wordt gedaan. Het LKCA realiseert dit door onderzoek te stimuleren en ook (beperkt) zelf onderzoek te doen.

Agenda, conferentie en netwerken

Samen met onze doelgroepen en partners hebben we in 2016 een onderzoeksagenda opgesteld met de belangrijkste kennisvragen. In 2017 hebben we de onderwerpen uit de onderzoeksagenda uitgedragen door ze te agenderen op bijeenkomst en in ontmoetingen met universiteiten en onderzoeksinstellingen. In 2017 heeft het LKCA een eerste bijeenkomst georganiseerd voor een netwerk van onderzoekers die verbonden zijn aan universiteiten en hogescholen. Met zo'n netwerk proberen we de samenwerking tussen de verschillende onderzoekers en hun instituten te stimuleren, met als doel een verbetering van het onderzoek in Nederland en – door samen te werken bij onderzoeksaanvragen – ook een vermeerdering van het Nederlandse onderzoek. Tevens geven we het LKCA zo een centrale positie binnen het onderzoeksveld, waardoor we ook

de expertise van dit netwerk benutten voor het informeren over onderzoek.

In het Europese onderzoeksveld speelt het LKCA een belangrijke rol binnen het European Network of Observatories in the Field of Arts and Cultural Education (ENO), waaraan 30 kenniscentra uit dertien Europese landen meedoen. Sinds de oprichting van ENO in 2015 vervult het LKCA de rol van nationaal observatorium voor Nederland. In 2017 is het Nederlands Observatorium uitgebreid met de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten en de Radboud Universiteit Nijmegen. Als Nederlands Observatorium initiëren we jaarlijks activiteiten in de UNESCO Week van de Kunsteducatie. Met een groot aantal bij ENO aangesloten kenniscentra heeft het LKCA, samen met de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Universiteit voor Humanistiek, een aanvraag ingediend binnen het Europese subsidieprogramma Horizon2020 voor een Innovative Training Network. Na het niet honoreren van de aanvraag dienden we in januari 2018 een verbeterde aanvraag in.

Onderzoek doen

We voeren zelf onderzoek uit, laten onderzoek doen in het onderwijs (DUO Omnibus) of werken mee aan onderzoek van anderen. Ook adviseren we bij en begeleiden we onderzoek. Dit doen we bijvoorbeeld bij onderzoek van Sardes en SLO en bij scriptieonderzoek en stages van studenten.

Daar waar een hiaat is neemt het LKCA zelf het initiatief tot het uitvoeren van onderzoek. Het gaat dan meestal om het monitoren van trends en ontwikkelingen. In 2017 ging het om:

- ✓ Monitor Amateurkunst (MAK). Om de twee jaar houdt het LKCA een enquête onder een steekproef van ongeveer 5.000 personen van zes jaar en ouder die in Nederland wonen om gegevens te verzamelen over het beoefenen van kunstzinnige en creatieve activiteiten in de vrije tijd. In 2017 werd de enquête weer uitgezet en presenteerden we de resultaten onder andere in het online monitorrapport Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd, in de Monitor Amateurkunst 2017 en in een gelijknamige gedrukte publieksversie.
- ✓ Casestudies Actieve Cultuurparticipatie. Kwalitatief onderzoek naar veranderingen in de lokale infrastructuur voor actieve cultuurparticipatie. In 2016 en 2017 hebben we beleidsmedewerkers, verenigingsbestuurders en aanbieders van kunsteducatie in zes gemeenten bevraagd met interviews en een enquête, resulterend in 21 webartikelen. In 2019 keren we terug naar deze gemeenten om te kijken hoe het dan staat met de lokale infrastructuur voor actieve cultuurparticipatie.
- ✓ Onderzoek Zelfstandige Kunstprofessionals (in afstemming met de Monitor Kunst- en Cultuureducatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek) – eind 2016 afgerond en resultaten zijn in 2017 en worden in 2018 gepresenteerd (op bijeenkomst van professionals, in Cultuurkrant NL (nr. 2 sept 2017) en in een aparte publicatie)
- ✓ Passend Besturen. Besturen als uitdaging. Samen met Kenniscentrum Sport, Mulier Instituut, NOC*NSF, Rotterdam Sportsupport, Erasmus Universiteit (Rotterdam School of Management) en Scouting Nederland heeft het LKCA in 2017 onderzoek gedaan naar 15 cultuur-, sport- en scoutingverenigingen die op een innovatieve manier besturen. Het op 7 december gepresenteerde onderzoeksrapport Passend besturen. Besturen als uitdaging wil bestuurders van verenigingen inspireren en stimuleren over hun rol en werkwijze na te denken en daarover met elkaar in gesprek te gaan.
- ✓ Monitoring National Arts Education Systems (MONAES). De internationale Monitor National Arts Education Systems laat zien of en hoe thema's van de 'Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education' worden aangepakt. In 2015-2017 is het LKCA hoofduitvoerder van deze monitor. We presenteren de resultaten op verschillende bijeenkomsten en in een

boek dat begin 2018 verschijnt. We hebben in 2017 aan overdracht en afronding van deze activiteit gewerkt.

- ✓ Het internationale monitor-onderzoek krijgt een voorlopig vervolg in de vorm van een monitor onder de leden van ACEnet naar cultuureducatiebeleid in Europa. Ook in deze monitor staat de Seoul Agenda centraal. Dit is een gezamenlijk project van ACEnet en ENO en wordt door het LKCA als het Nederlandse lid van ENO uitgevoerd.
- ✓ Voortdurend kijken we of we onze eigen onderzoeksactiviteiten moeten uitbreiden naar aanleiding van vragen of verzoeken uit het veld. Zo verkenden we in 2017 de wenselijkheid en de mogelijkheid van een verenigingsmonitor, met als besluit om in 2018 – met partners – een verenigingsmonitor op te starten en uit te zetten.

Bijzonder hoogleraren

Met de vestiging van twee bijzondere leerstoelen zijn we een stevig partnerschap aangegaan met de Erasmus Universiteit Rotterdam. Evert Bisschop Boele onderzoekt met zijn leerstoel de betekenis van cultuurparticipatie en Hester Dibbits richt zich op historische cultuur en educatie. In 2017 presenteerde Bisschop Boele zich met zijn oratie Op zoek naar de betekenis van cultuurparticipatie. Dibbits presenteerde de eerste resultaten van haar zoektocht naar emotienetwerk en diende verschillende onderzoeksvoorstellen met succes in.

2.2.3 Informatie- en kennisdeling

Het LKCA voert een grote hoeveelheid activiteiten uit, voor een grote diversiteit aan professionals. Die grote diversiteit aan activiteiten is kwantitatief als volgt samen te vatten:

- 725.494 websitebezoeken, van 165.643 websitebezoekers
- Grote en kleinere openbare bijeenkomsten met in totaal 7.339 deelnemers
- Diverse nieuwsbrieven met in totaal 13.188 abonnees
- Berichtgeving via social media, waar we een kleine 6.000 volgers op twitter, ruim 6.500 volgers op Facebook, ruim 10.000 op verschillende linkedin-groepen en (nieuw in 2017) een kleine 800 volgers op Instagram
- de *Cultuurkrant NL*, waarvan er per editie zo'n 6.500 exemplaren worden verspreid (3.947 exemplaren via 2.107 abonnementen en de overige exemplaren gaan naar samenwerkingspartners en relaties, losse verkoop en worden uitgedeeld op evenementen)
- Helpdesk: 399 vragen beantwoord met een gemiddelde reactietijd van 4 dagen
- gratis te downloaden publicaties via onze site ten behoeve van onze professionals, waarbij de top 10 downloads bestaat uit:

Downloads	Aantal unieke downloads
Handleiding Zing'es	698
Inspiratiegids lokaal beleid	488
Handreiking Basis voor Cultuureducatie	467
Activiteitenplan LKCA 2017/2018	280
Cultuur + Educatie 31 (2011)	174
Dossier ICC	152
Basis voor Cultuurparticipatie	146
Monitor Amateurkunst 2015	146
Monitor Amateurkunst 2017	133
Culturele hotspots en non-formeel leren	127

- Diverse publicaties die via abonnees en losse verkoop gedistribueerd worden (o.a. *Cultuur + Educatie* (240 abonnees per 31-12-17), *Raamleerplannen*, *Kleurrijke basis* en *Zicht op, ICC Kompas*).

Op hoofdlijnen laat dit lijstje zien hoe we het doen ten opzichte van het verleden: we organiseren meer bijeenkomsten en bereiken daarmee meer mensen. We zien in de praktijk dat fysieke ontmoeting en uitwisseling een belangrijker plek inneemt in onze manier van kennisontwikkeling en kennisdeling. Om meer rendement uit onze evenementen te halen en de bezoekers betere dienstverlening te bieden, lanceerden we onze evenementenapp, die voor elke grote conferentie kan worden benut.

In mei 2017 is onze vernieuwde website live gegaan, waarmee de belangrijkste aandachtspunten uit het gebruikersonderzoek werden opgelost: elk werkveld vindt alles binnen één omgeving, de homes per werkveld bieden alles wat men nodig heeft en de 'attenderingsblokjes' zijn verwijderd (leiden af en versnipperen aandacht). In 2017 heeft er een gebruikersonderzoek plaatsgevonden, waarin gemeten werd hoe het werkveld de nieuwe website ervaart.

Het bereik van onze website is dit jaar wat gedaald, wat we kunnen verklaren vanuit de combinatie van ziekte bij de webredactie en de overgang naar de andere inrichting van onze site, waardoor een dip in het bezoek in het tweede kwartaal is opgetreden. We rekenen erop dat de cijfers zich in 2018 herstellen en weer een stijgende lijn gaan vertonen. Bezoek van onze website gebeurt veelal via links in onze nieuwsbrieven of via onze berichten op social media. De informatie over het vernieuwde CKV was in 2017 een veelbezochte pagina, met bijna 5.000 bezoeken (en een gemiddelde leestijd van 2,5 minuut). Ook informatie over de verkiezingen scoorde met ruim 4.000 bezoeken hoog.

Daarnaast zijn we in 2017 gestart met het opzetten van een 'helpdesk' en het uitdragen dat je het LKCA kunt bellen/mailen met je vraag. We zien dat daar veel behoefte aan is, maar dat het niet altijd bekend is dat dit kan. Hier ligt een kans tot een groter bereik en meer impact.

We beantwoorden vragen zelf of verbinden hen met de juiste partij. We richten onze systemen zo in dat vragen te koppelen zijn aan contacten en in ons systeem te volgen zijn. Op die manier kunnen we niet alleen snelle, adequate en efficiënte beantwoording garanderen, maar kunnen we bovendien achteraf analyses uitvoeren op de gestelde vragen en zo onze informatievoorziening of activiteiten hierop aanpassen. We zijn in 2017 gestart met het in de markt zetten van deze dienst: je kunt als professional of bestuurder in de cultuursector met al je vragen bij het LKCA terecht: wij weten het antwoord of koppelen je aan degene die dat antwoord heeft. 2017 is het eerste jaar dat we een deel van de vragen die binnenkwamen registreerden. Het betrof in 2017 399 vragen. We weten dat het aantal vragen hoger is, omdat er ook veel vragen rechtstreeks bij collega's binnenkomen. We maken de overgang naar registreren van alle vragen.

2.3 Onze klanten

Het LKCA heeft zich sinds haar ontstaan, mede onder invloed van een veranderde opdracht, opgesteld als onafhankelijk maar soms ook afstandelijk kennisinstituut. De periode 2017-2020 staat in het teken van een omgekeerde ontwikkeling: we werken samen, iedereen kan bij ons terecht en we stellen de relatie met onze klanten en partners voorop. Die ambitie wordt weerspiegeld in onze kernwaarden: nieuwsgierig, toegankelijk, samenwerken, klantgericht.

Het aanhalen van de relaties met onze klanten is ook nodig: uit ons klantonderzoek blijkt dat 25% van onze klanten zegt niet te kunnen beoordelen of wij onze taken goed uitvoeren. Kennelijk is de afstand tot het LKCA voor hen groot.

Sinds 2013 evalueren we onze eigen evenementen structureel, waardoor we goed weten wat deelnemers daar wel en niet vinden. Die evaluaties hebben er toe geleid dat we in het programma meer ruimte zijn gaan maken voor onderlinge uitwisseling en dat ook actief stimuleren: voor deelnemers is dit een belangrijk onderdeel en het is ook een functie van het LKCA die men hoog waardeert. Ook zijn bijkomsten meer een mix geworden van informatie en interactie: een deel van onze klanten wil graag komen luisteren naar anderen, een deel wil juist samen 'aan het werk'. Door specifieker te zijn over doel en inhoud van het programma, zorgen we dat deelnemers krijgen waar ze voor komen, waarmee onze impact groter wordt.

Tot nu toe evalueerden wij onze publicaties niet. We gaan daar in 2018 mee starten, zodat we een scherper beeld krijgen van de impact van onze publicaties. Uit onze algemene klantonderzoek weten we dat 60% van onze klanten één of meerdere van onze publicaties gebruikt. Ze scoren redelijk goed op informatief en interesse stimulerend, maar de mate waarin onze publicaties tot nieuwe inzichten leiden en de werkpraktijk beïnvloeden, scoren slechts voldoende. Die scores moeten omhoog als we meer impact willen.

Tot slot zien we in onze klantonderzoek dat professionals cultuurparticipatie ons minder goed kennen, minder tevreden zijn en minder bij ons afnemen dan professionals cultuureducatie. In ons activiteitenplan 2017-2018 hebben wij al meer ingezet op die doelgroep(en) en we verwachten in ons volgende klantonderzoek dan ook hogere scores terug te zien.

3 Financiële verantwoording cultuursubsidie

3.1 Exploitatieresultaat en resultaatbestemming

Exploitatieresultaat (x 1.000 euro)	Realisatie 2017	Begroting 2017	Realisatie 2016	Begroting 2018
Totale baten	5.634	5.575	5.746	5.601
Totale lasten	5.859	6.335	6.464	5.964
Saldo rentebaten/ -lasten	62	29	49	25
EXPLOITATIERESULTAAT	-163	-732	-668	-338
Resultaatbestemming:				
<i>Ten laste + /gunste - van bestemmingsfondsen:</i>	195	732	650	338
<i>Ten laste - /gunste + van Algemene reserve</i>	32	-	-18	-

Totale baten

De gerealiseerde baten 2017 bestaan voor € 5,2 mio uit structurele subsidie OCW, € 0,2 mio uit indirecte (huur)inkomsten, € 0,2 uit directe inkomsten (bijeenkomsten, bijdragen samenwerkingspartners en opbrengsten publicaties), € 0,1 mio uit bijdragen private middelen (bijdrage Rabobank). De gerealiseerde baten 2017 zijn hiermee € 0,1 mio hoger dan begroot en wordt met name veroorzaakt door de loon- en prijsbijstelling vanuit OCW die niet was opgenomen in de begroting 2017. In de begroting 2018 is deze wel opgenomen.

Totale lasten

De gerealiseerde lasten 2017 zijn € 0,5 mio lager dan begroot met name als gevolg van een vrijval van de wachtgeldten die het gevolg is van de invoering van een meer reële meerjarenbegroting van de te verwachten wachtgeldten in de nog resterende jaren. Daarnaast liggen de materiele lasten € 0,2 mio hoger dan begroot doordat meer gebruik is gemaakt van externe expertise bij zowel de uitgevoerde activiteiten als wel de besluitvorming van de nieuwe huisvesting. Daar staat tegenover dat de personeelslasten € 0,2 mio lager zijn dan begroot door aanscherping van het personeelsbeleid om de doorstroom te verhogen en werkzaamheden van openstaande vacatures zoveel mogelijk binnen de organisatie op te vangen.

Saldo rentebaten/ -lasten

De effecten per 31 december 2017 zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of lagere beurswaarde (€ 344k). Over 2017 is er een beleggingsresultaat behaald van € 47k. Op het beheer van de liquide middelen is een renteresultaat behaald van € 15k.

Resultaatbestemming

In mei 2017 heeft OCW goedkeuring verleend aan de uitnutting van het nog resterende saldo van het GM6-bestemmingsfonds van € 0,7 mio. Hiervan wordt in 2017 € 0,6 mio ten laste van dit bestemmingsfonds gebracht. Het GM6-fonds is ontstaan uit verkoop van het pand van Stichting Ganzenmarkt 6 en is bestemd voor projecten en activiteiten die passen binnen de doelstellingen van het LKCA, maar niet binnen de reguliere financiering passen. Als gevolg van de vrijval van de wachtgeldten wordt er op basis van de geldende berekeningswijze vanuit OCW € 0,4 mio (93%) ten gunste van het bestemmingsfonds OCW Algemeen 2017-2020 gebracht worden die in deze subsidieperiode aangewend kunnen worden conform de daarvoor geldende richtlijnen vanuit OCW. De resterende € 32k (7%) wordt ten gunste gebracht van de algemene reserve.

Financiële vooruitblik 2018 e.v.

In 2018 zal het LKCA gaan verhuizen naar het nieuwe pand aan de Lange Viestraat te Utrecht (huurovereenkomst van minimaal 5 jaar met mogelijkheid tot verlenging), waarmee het LKCA nog beter bereikbaar wordt voor onze professionals in het werkveld en het pand onze manier van samenwerken beter ondersteunt. Naast de uitgaven die gemaakt moeten worden voor de verhuizing en inrichting van het nieuwe pand en de oplevering van het huidige pand is er ook voor gekozen om in 2018 over te stappen naar een nieuwe omgeving voor de kantoorautomatisering, waarbij het LKCA haar omgeving naar de cloud zal brengen en gebruikt zal maken van office 365. Door de verhuizing naar dit aanzienlijk kleiner pand (en daarmee het afstoten van de verhuuractiviteiten) in combinatie met de overstap naar een toekomstbestendige ICT-infrastructuur is het LKCA in staat om de beheerkosten de komende jaren verder naar beneden te brengen, zodat er meer middelen beschikbaar zijn voor de realisering van onze doelstellingen.

De extra vrijval van de wachtgelden in 2017 verschaft het LKCA in 2018 wat meer financiële ruimte om naast de hierboven beschreven interne projecten ook met volle kracht verder te kunnen met het uitvoeren van de benodigde activiteiten voor ons werkveld.

3.2 Financiële positie

Het eigen vermogen van het LKCA is als volgt opgebouwd:

Algemene reserve

De algemene reserve van € 1,8 mio is in de loop der jaren tot stand gekomen, waarbij er in 2014 € 0,5 mio van het verkoopresultaat van de Ganzenmarkt 6 beschikbaar is gesteld voor de versterking van deze algemene reserve. In 2018 zal in samenspraak met de RvT gekeken worden welke specifieke onttrekkingen de komende jaren nog noodzakelijk zijn voor de waarborging van de continuïteit van het LKCA en of er nog activiteiten uitgevoerd moeten worden waarbij de huidige structurele financiering vanuit OCW niet toereikend blijkt te zijn. De algemene reserve stijgt in 2017 met € 32k (zie ook 3.1 Resultaatbestemming).

Bestemmingsfonds OCW algemeen 2017-2020

De toevoeging aan dit bestemmingsfonds bestaat uit de eenmalige vrijval van de wachtgeldvoorziening van € 0,4 mio op basis van de nieuw gekozen systematiek waarbij een reële inschatting wordt gemaakt van deze voorziening op basis van een jaarlijkse update van de meerjarenbegroting. Tot nu toe werd uitgegaan van het meest negatieve scenario, zonder dat gekeken werd naar de feitelijke situatie van de personen die recht hebben op wachtgelden.

Bij de resultaatbestemming 2018 is een onttrekking van de opgebouwde gelden van dit fonds toegestaan als deze ingezet worden voor activiteiten die bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van het LKCA en tevens voldoen aan de door OCW vastgestelde onttrekkingssystematiek (het aandeel OCW subsidie in de totale opbrengsten maal het negatieve exploitatiere-sultaat).

Bestemmingsfonds OCW restant subsidie 2013-2016

Per 31-12-2017 bedraagt het saldo aan nog niet bestede OCW subsidie 2017 € 0,1 mio.

In 2017 heeft OCW besloten dat dit resterende saldo in de beleidsperiode 2017-2020 besteed dient te worden aan het realiseren van de doelstellingen zoals geformuleerd in het beleidsplan 2017-2020. Indien eind 2020 nog een saldo resteert, dient dit terug te vloeien naar OCW. In 2017 is er geen bedrag ten laste gebracht van dit fonds, waardoor het saldo gelijk is gebleven.

Bestemmingsfonds OCW GM6

In 2014 is € 1,5 mio van het verkoopresultaat van de Ganzenmarkt 6 beschikbaar gesteld voor dit bestemmingsfonds om hiervoor stimuleringsprojecten te kunnen uitvoeren door het LKCA. In mei 2017 heeft OCW goedkeuring verleend aan de uitnutting van het nog resterende saldo van € 0,7 mio in 2017. Hiervan wordt in 2017 € 0,6 mio ten laste van dit bestemmingsfonds gebracht, waardoor er nog een saldo resteert van € 0,1 mio. Door de overloop naar 2018 zal LKCA conform de hiervoor geldende voorschriften opnieuw een verzoek indienen bij OCW om dit resterende saldo in 2018 te mogen besteden. Het betreft het doorschuiven van de middelen van twee projecten die een langere looptijd hebben dan begroot.

Bestemmingsfonds OCW reorganisatie 2005

Met dit fonds wordt nog een wachtgeldregeling uit 2005 gefinancierd van een oud-medewerker. Door reeds in het verleden gemaakte afspraken loopt deze wachtgeldregeling nu nog een jaar langer door tot de pensioengerechtigde leeftijd in 2018. Het bestemmingsfonds is dan ook in 2017 voor € 7k aangevuld vanuit de resultaatbestemming om aan deze afspraken te kunnen voldoen.

Beleggingen

De effectenportefeuille (bedragen zijn beurswaarde) van € 0,3 mio is als volgt opgebouwd:

- ABNAMRO: Obligaties Nederlandse en Europese overheden € 0,3 mio met een behaald rendementsbijdrage over 2017 van 0,0%.
- Van Lanschot Bankiers: Totaal belegd € 0,04 mio met een behaald rendement van 1,0%.

Om te voldoen aan het in 2016 vastgestelde treasury statuut is in 2017 het grootste deel van de beleggingsportefeuille bij van Lanschot afgestoten, waardoor nu (nagenoeg) voldaan wordt aan dit statuut. De nog resterende portefeuille bestaat uit alternatieve beleggingen die pas in Q1 2018 afgestoten konden worden en uit de obligaties die reeds voldoen aan het treasury statuut.

3.2.1 Prestatieniveau

In het kader van de jaarverantwoording heeft OCW in haar subsidiebesluit BIS aangegeven dat zij de kwantitatieve voortgang zal monitoren en als blijkt dat het voorgenomen prestatieniveau niet gerealiseerd wordt zij de Raad voor Cultuur hiervan op de hoogte zal stellen. OCW heeft de Raad voor Cultuur dan ook verzocht het prestatieniveau nadrukkelijk te betrekken bij het monitoren van het LKCA en bij de advisering aan OCW over de subsidieperiode 2021-2024.

3.2.2 Positionering

Daarnaast heeft OCW als subsidieverplichting meegegeven dat het LKCA zal reflecteren op haar rol in het bestel naar aanleiding van het advies dat de Raad voor Cultuur zal uitbrengen over het door OCW aangekondigde onderzoek naar bovensectorale instellingen. Op basis van deze reflectie dient er voor 1 november 2018 een door OCW goed te keuren aangepast activiteitenplan aangeleverd te worden voor de jaren 2019 en 2020 waarin deze reflectie zichtbaar is. Mondeling heeft het ministerie inmiddels laten weten dat deze verplichting vervalt, vanwege het opschuiven van de planning voor de nieuwe beleidsperiode. Dat laat onverlet dat het LKCA voor haar eigen functioneren en planvorming voor de toekomst wel een reflectie op haar rol in het bestel zal maken en hier ook graag met het ministerie en de Raad over in gesprek gaat.

Voor de subsidieperiode 2021-2024 is er in 2017 een onderzoek uitgevoerd door Berenschot

om te kijken naar de inrichting van de ondersteunende functies, waartoe ook het LKCA behoort. Tevens heeft de minister aangekondigd het gehele cultuurstelsel tegen het licht te willen houden. Een van de aandachtspunten daarbij is de samenhang tussen lokaal, provinciaal en landelijk gefinancierde organisaties binnen het cultuurbestel. Deze ontwikkeling kan van grote invloed zijn op het LKCA, omdat zowel de opdracht van het LKCA als de omvang van die opdracht in de periode 2021-2024 anders kan worden. Het LKCA anticipeert op de nieuwe beleidsperiode. In de eerste plaats dragen wij actief bij aan de discussie met het ministerie van OCW en met de Raad voor Cultuur over de veranderingen in het stelsel. In de tweede plaats hebben wij voor de periode 2017-2018 expliciet ingezet op meer samenwerking met lokale en provinciale organisaties, waardoor we onze inzet al ontwikkelen richting een mogelijk nieuw stelsel. In de derde plaats zijn we in 2017 aan de slag gegaan met ons personeelsbeleid. De insteek is enerzijds om de komende jaren de hoeveelheid vast personeel te laten afnemen, om flexibeler te worden. Anderzijds helpt het strategisch personeelsplan ons bij de beoordeling of de medewerkers beschikken over de competenties en achtergrond die het LKCA in de toekomst nodig zal hebben.

3.2.3 Huisvesting

Het LKCA heeft besloten in de zomer van 2018 te verhuizen naar een nieuwe locatie aan de Lange Viestraat 341-361 te Utrecht. Bij het ontstaan van het LKCA in 2013 moest zij om financiële redenen haar intrek nemen in het pand aan de Kromme Nieuwegracht 66 te Utrecht vanwege een 10-jarig huurcontract (tot oktober 2018) dat niet ontbonden kon worden. Dit pand was echter te groot voor het (door fusies en reorganisaties) teruggebrachte personeelsbestand van het LKCA, waardoor het noodzakelijk werd een deel van het pand onder te verhuren aan derden. Doordat het nieuwe pand aanzienlijk kleiner is, zal het LKCA (nagenoeg) geen onderverhuur meer kennen, waardoor de fiscale, juridische en financiële risico's verminderd worden, en het LKCA zich als stichting meer kan toelagen op de uitvoering van haar kernactiviteiten.

3.3 Specifieke aandachtspunten beschikking subsidieverlening

In het subsidiebesluit BIS 2017-2020 worden naast de reeds besproken subsidieverplichtingen in verband met het raadsadvies en met betrekking tot de derivaten nog de overige subsidieverplichtingen bestaande uit aansluiting Governance Code Cultuur, melden van internationale activiteiten en het openbaar maken van de jaarrekening genoemd.

3.3.1 Aansluiting Governance Code Cultuur

Het bestuur van het LKCA leeft de negen aanbevelingen van de Governance Code Cultuur na. De wederzijdse rollen, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en taakafbakening tussen Raad van Bestuur en Raad van Toezicht zijn vastgelegd in de statuten. Deze zijn in 2014 nader uitgewerkt in een reglement voor de Raad van Toezicht en voor de directie/bestuur. Beide reglementen zijn in de vergadering van 3 juni 2014 door de Raad van Toezicht vastgesteld.

Het LKCA werkt met het Raad van Toezicht-model, met een directeur-bestuurder. De Raad evalueerde in 2017 het eigen functioneren en directeur-bestuurder en Raad evalueerden de onderlinge samenwerking. De verbeterpunten worden in 2018 opgepakt. De belangrijkste daarvan zijn een grotere betrokkenheid van de Raad van Toezicht door af en toe bij activiteiten van het LKCA aanwezig te zijn, een grotere aandacht voor inhoud en strategie en minder focus op de bedrijfsvoering en het verder ontwikkelen van de sparringsrol tussen bestuurder en Raad.

De Raad wierf in 2017 in een open procedure 2 nieuwe leden. Hiermee werd de diversiteit in de raad vergroot als het gaat om culturele achtergrond en leeftijd.

De Raad voerde in 2017 2 functioneringsgesprekken met de directeur-bestuurder. Het eerste gesprek leidde tot het omzetten van het arbeidscontract met de directeur van bepaalde naar onbepaalde tijd.

Financieel beleid was in 2017 een belangrijk thema tussen de Raad en de directeur-bestuurder. Mede op basis van de management-letter 2016 werden aanpassingen gedaan in het inkoopbeleid en in de administratieve organisatie. Uit de interim controle van 2017 kwam naar voren dat die verbeterlagen goed zijn gedaan en dat de financiële processen en de interne beheersing goed op orde zijn.

3.3.2 Code Culturele diversiteit

Het MT vulde begin 2017 gezamenlijk de scan culturele diversiteit in, waaruit naar voren kwam dat we flinke aandachtspunten hebben op dit vlak. Een belangrijke stap die we hebben gemaakt, is dat we bij werving actief proberen kandidaten met een andere achtergrond te vinden. Dit is in 2017 gelukt bij het aantrekken van onze P&O adviseur en bij een van de nieuwe leden van de Raad van Toezicht.

Binnen onze activiteiten gaan we daarnaast actief op zoek naar anderen culturele vormen en hun vraagstukken. Zie paragraaf 4.1.4.

Er is een werkgroep culturele diversiteit in de organisatie actief, met een vertegenwoordiging vanuit verschillende organisatieonderdelen, die initiatieven ontplooit met betrekking tot culturele diversiteit. Vanuit deze groep werd bijvoorbeeld het personeelsuitje georganiseerd, waar diversiteit de rode draad in het programma was. De werkgroep ging in gesprek met de teams om bewustzijn en kennis te vergroten en nodigde enkele malen externe sprekers uit. Ook bereidde de werkgroep een voorstel voor om collega's enkele uren tot enkele dagen stage te laten lopen bij een succesvolle cultureel diverse organisatie. De eerste stages zullen in maart 2018 plaatsvinden.

3.3.3 Ondernemerschap

De beschreven activiteiten in het beleidsplan 2017-2020 en het aangescherpte activiteitenplan 2017-2018 kunnen (nagenoeg) in zijn geheel gefinancierd worden met de toegekende structurele instellingssubsidie. Daarnaast participeert het LKCA in (maatschappelijke) projecten waar bij het LKCA samen met partners uit de private en publieke sector samenwerkt.

Voor een gezonde financiële huishouding diende het LKCA de afgelopen jaren wel een deel van het gehuurde pand onder te verhuren en had zij de laatste jaren wat meer financiële ruimte door de verkoop van het pand aan de Ganzenmarkt 6, waarbij een deel van het verkoopresultaat gebruikt kon worden voor de met OCW afgestemde stimuleringsprojecten (bestemmingsfonds GM6).

De besparing die gerealiseerd zal worden door de verhuizing in 2018 zal de komende jaren bijdragen aan de verbetering van de balans tussen de beheer- en activiteitenlasten, waarbij het terugbrengen van de vaste personeelsformatie de komende jaren zal bijdragen aan een betere balans tussen de personele en materiële lasten. Hierdoor zal het LKCA zich de komende jaren verder ontwikkelen tot een toekomstbestendige organisatie die voldoende slagkracht heeft om ook met afnemende (GM6-)geldten het verschil te kunnen maken.

3.3.4 Internationale activiteiten

Het LKCA ontplooit internationale activiteiten in het kader van het behalen van haar doelstellingen: Nederlandse professionals kunnen immers hun voordeel doen met de kennis uit andere landen of kunnen met behulp van Europese financiering gewenste doorontwikkelingen maken. Het LKCA participeert om die reden in het Europese beleidsnetwerk (ACEnet), het European Network of Observatories in the Field of Arts and Cultural Education (ENO), gelieerd aan UNESCO en het Europese amateurkunst netwerk (Amateo). In 2017 vond een aantal bijeenkomsten van deze netwerken plaats, en startte de voorbereiding van de Europese Conferentie die in 2018 gekoppeld aan Leeuwarden Culturele Hoofdstad plaatsvindt.

De internationale Monitor National Arts Education Systems laat zien of en hoe thema's van de Seoul Agenda voor kunsteducatie worden aangepakt. In 2015-2017 is het LKCA hoofduitvoerder van deze monitor. We presenteren de resultaten op verschillende bijeenkomsten en in een boek dat begin 2018 verschijnt. Europe in Perspective is in een internationale samenwerking geïnitieerd door BKJ (Duitsland) en CCE (Engeland) en is gericht op het ontwikkelen van een trainingsmodule voor docenten voortgezet onderwijs om samen met kunstenaars via kunsteducatie de aandacht voor diversiteit te vergroten. Het LKCA neemt deel aan de stuurgroep en is één van de uitvoeringpartners.

Europese conferentie 2018

In 2016/2017 hebben LKCA, FCP en OCW besloten om in 2018 gezamenlijk een Europese conferentie te organiseren. In 2018 is het aan de ene kant de beurt aan Nederland om het congres van verschillende netwerken waarin we participeren te organiseren en aan de andere kant is het weer tijd voor internationale uitwisseling waarbij we van andere landen leren en Nederland op de kaart kunnen zetten. Het thema van de conferentie is 'De rol van cultuur in een veranderend Europa'. Zowel de gemeenschappelijkheid als de openheid staan steeds meer onder druk, wat gepaard gaat met maatschappelijke spanningen. Cultuureducatie en cultuurparticipatie kunnen bijdragen aan het vinden van een antwoord op deze kwesties. De Europese uitwisseling doen we via vier subthema's; toegankelijkheid voor iedereen, cultuur en maatschappelijke vraagstukken, identiteit en Europese samenwerking. Op de conferentie op 18 en 19 oktober 2018 brengen we professionals in cultuureducatie en cultuurparticipatie op het gebied van beleid, onderzoek, praktijk en financiering bij elkaar.

4 Inhoudelijke verantwoording subsidie

In 2017 is er in totaal € 4,6 mio gerealiseerd aan activiteitenlasten, bestaande uit € 3,3 mio personeelslasten (44,2 fte) en € 1,2 mio materiële lasten (out of pocket kosten) die zijn ingezet voor het realiseren van onze doelstellingen conform het activiteitenplan 2017-2018.

De gerealiseerde personeelslasten die ingezet zijn voor deze activiteiten zijn inzichtelijk gemaakt op basis van de urenregistratie, waarbij de medewerkers per dag hebben bijgehouden voor welke doelstellingen (ondergebracht in inhoudelijke clusters) zij in 2017 werkzaam zijn geweest. Na aftrek van de verlof- en verzuim-uren en de indirecte uren (organisatiebijeenkomsten, scholing, OR, BHV, etc.) zijn er dit jaar 59.371 uren geschreven op deze clusteractiviteiten, wat overeenkomt met een gemiddelde van 1.343 uur per fte.

In dit hoofdstuk wordt per doelstelling een inzichtelijke kwalitatieve beschrijving gegeven van de verrichte activiteiten (per cluster) in het afgelopen jaar en het al dan niet realiseren van de voorgenomen activiteiten uit het activiteitenplan 2017-2018.

4.1 Maatschappelijke betekenis van cultuureducatie en -participatie

We zien in de praktijk dat voor al onze doelgroepen deze programmalijn belangrijk is als basis voor hun werken. Ons klantonderzoek laat zien dat men op deze programmalijn veel van het LKCA verwacht. We werken in deze programmalijn nauw samen met vele partners, zoals landelijk als provinciaal en lokaal, en zowel binnen als buiten de cultuursector.

De belangrijkste activiteiten zijn:

4.1.1 #Cultuurdeelje

Onder de #cultuurdeelje startten we in 2017 een campagne gericht op het vergroten van lokale kennis en vaardigheden op het succesvol beïnvloeden van de lokale beleidsagenda. Tegelijkertijd is de campagne gericht op het versterken van de lokale samenwerking binnen de cultuursector. We werken samen met een groot aantal partners die de boodschap van deze campagne ondersteunen en realiseren gezamenlijk een lokaal netwerk van professionals die meewerken aan deze campagne. Lokale professionals worden ondersteund bij de boodschap, toolkit en trainingen om de lokale politiek te beïnvloeden. De aanpak wordt in de sport door NOC*NSF, Kenniscentrum Sport en de VSG al enkele jaren succesvol uitgevoerd.

Het cultuurdeelje-netwerk gaan we verder uitbouwen en is een belangrijke manier om nog veel meer de verbinding met de lokale en provinciale infrastructuur te maken. We gaan de aanpak voortzetten, gericht op de provinciale verkiezingen in 2019.

4.1.2 Iktoon

Iktoon maakt cultuurdeelname letterlijk zichtbaar: amateurkunstenaars laten zichzelf zien, zowel online als op lokale evenementen. Iktoon ondersteunt die lokale evenementen. Iktoon werkt samen met lokale partners in 70 gemeenten. Wij ondersteunden in 2017 de stichting Iktoon in de ontwikkeling van hun activiteiten. Op basis van de evaluaties en de financiële mogelijkheden, ontwikkelt Iktoon zich steeds meer richting de lokale activiteiten, ondersteund door een groter landelijk evenement, zoals in 2017 op Utrecht Centraal, met het Metropole Orkest en de NS als belangrijk partner. We zien Iktoon als belangrijk partner van #cultuurdeelje en zijn met het be-

stuur in gesprek hoe we de activiteiten elkaar nog meer kunnen laten versterken en de netwerken kunnen delen.

4.1.3 *Ondersteuning lokale en provinciale beleidsontwikkeling*

We zien dat er op lokaal niveau behoefte is aan nieuwe inzichten. Na een periode van bezuinigen, is er weer ruimte om te bouwen. Maar waaraan?

We maakten de handreiking *Basis voor Cultuurparticipatie* om te komen tot een heldere visie op deze sector, waarbij de infrastructuur de laatste jaren flink is gewijzigd. Deze handreiking brengt in kaart wat er speelt en waar behoefte aan is en biedt scenario's voor de toekomst waaraan gewerkt kan worden met het veld. Voor het uitrollen van deze basis ontwikkelde het LKCA een toolkit om lokaal het gesprek over cultuurparticipatie aan te gaan en lokale agenda's voor cultuurparticipatie tot stand te laten komen.

We benutten onder andere de inzichten uit de Basis voor het opstellen van een gemeentelijke handreiking beleid voor cultuur in onderwijs en vrije tijd. Deze gezamenlijke publicatie van VNG, Cultuurconnectie, Raad van twaalf en LKCA komt uit in 2018.

We droegen de inzichten uit digitale inspiratiegids voor lokaal beleid, die inzicht geeft in de kansen om cultuur in te zetten in het sociale domein verder uit, publiceerden hier regelmatig over en werden op dit thema diverse malen als spreker uitgenodigd.

We werken aan de ontmoeting en uitwisseling tussen beleidsprofessionals, middels het concept werkplaatsen. Ook verkenden we de wens om te komen tot een beleidsnetwerk *Cultuur met Kwaliteit* waarbij er een cultuureducatie en -participatie breed platform moet komen voor beleidsmedewerkers van de G35 (35 grootste gemeenten van Nederland) en een apart platform voor de P12 (twaalf plattelandsgemeenten).

4.1.4 *Aandacht voor diversiteit*

We hebben samen met nieuwe en gevestigde partijen gewerkt aan de zoektocht naar meer diversiteit. We bekeken succesvolle cultureel diverse organisaties: wat zijn hun succesfactoren, wat kunnen anderen in ons werkveld daarvan leren? In 2018 gaan medewerkers van het LKCA op 'stage' bij deze organisaties om onze kennis over culturele diversiteit in het werkveld te vergroten en die kennis met het veld te delen. We hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van nieuwe/andere vormen van kunst, bijvoorbeeld met een kenniskring hiphop. We hadden voor ogen een leernetwerk van cultureel diverse organisaties op te zetten, zodat ervaringen gedeeld kunnen worden

Ook werkten wij samen met partners in andere sectoren, zoals onderwijs, het sociale domein, zorg en sport en overheid aan meer diversiteit en gelijkwaardigheid. Daarnaast keken we naar het diversiteitsvraagstuk vanuit een beleidsperspectief. Aan de hand van casestudies zoals hierboven genoemd onderzochten we hoe beleid kan bijdragen aan inclusieve cultuur.

We hebben de culturele diversiteit in Nederland geïnventariseerd en zichtbaar gemaakt via blogs ('het onzichtbare zichtbaar maken'), waarmee professionals cultuur en beleid beter inzicht krijgen in alle culturele uitingen in Nederland ('wat doet kunst met mensen') en handvatten aangeboden krijgen hoe zij dit kunnen oppakken.

4.2 **Goede cultuureducatie op school en in de vrije tijd**

Cultuureducatie blijft een belangrijke en grote programmalijn binnen het LKCA. Onze aandacht

richtte zich in 2017 op het voeden van de discussie rondom de curriculumherziening en op het ondersteunen van verschillende doelgroepen binnen het onderwijs en de cultuursector. Cultuureducatie met Kwaliteit en Meer Muziek in de Klas/Impuls muziek kregen natuurlijk ook veel aandacht.

4.2.1 Vernieuwing curriculum

In 2017 hebben wij ons ingezet om cultuureducatie een prominente plek te geven in het onderwijscurriculum, als zelfstandig aandachtsgebied én als onderdeel van andere kennisgebieden. De doorlopende lijn die we daarbij voor ogen hebben horen we inmiddels steeds meer terug in het land: een geïntegreerde aanpak van de kunstdisciplines in het primair onderwijs, met een verdere verdieping en de mogelijkheid van eindexamen in een afzonderlijk kunstvak in het voortgezet onderwijs. Deze visie hebben we verwoord in de Basis voor Cultuureducatie. We zien in de praktijk helaas dat de vertraging rondom de curriculumvernieuwing ervoor zorgt dat partijen zich niet vastleggen op benodigde acties.

Duidelijk is dat de *Basis voor Cultuureducatie* een langere periode gebruikt zal moeten blijven worden om de dialoog aan te gaan en onderling overleg te stimuleren. Het LKCA zal daar een belangrijke verbindende rol in moeten spelen en via bijeenkomsten, presentaties, lobby en schriftelijke inbreng dit onder de aandacht blijven brengen. Dit hebben we bijvoorbeeld gedaan via platforms als Kindcentra2020 en de vereniging IKOOK, die streeft naar soepelere schooltijden, maar ook door presentaties op bijeenkomsten en congressen, zoals voor de PO-raad, de AVS, bij congressen van collega-instellingen en op onze eigen bijeenkomsten als de Cultuurdag VO, de Dag voor de Cultuureducatie, de Dansdag of de Speciaal Onderwijsdag.

Achter de schermen hebben we ons ingezet om onze bijdrage te leveren aan het proces van Curriculum.nu. We hebben daarvoor contact gehouden met de kunstvakdocentenverenigingen als VONKC, VLS en BDD, deelgenomen aan het Strategisch Beraad Kunstonderwijs en afstemming gehouden met het SLO en het bureau Curriculum.nu. Om het belang van cultuureducatie te onderstrepen hebben we speciaal een animatie laten ontwikkelen. Tijdens bijeenkomsten en congressen hebben we presentaties gehouden over de actuele ontwikkelingen rond de curriculumvernieuwing.

Ondertussen pakken we het thema vakintegratie ook in de praktijk op. De *Dag van de Cultuureducatie* (ruim 400 bezoekers) had in 2017 het thema *Leren combineren* (vakintegratie). Deze dag verzorgen we al meer dan tien jaar voor professionals in het primair onderwijs en voor educatieve medewerkers en ambtenaren die zich op cultuureducatie in het primair onderwijs richten. In 2017 werd het magazine Cultuurcoördinator NL uitgereikt, dat gewijd is aan het thema vakintegratie die gedurende heel 2017 ons speerpunt was in interviews en onderzoek naar het gebruik van vakintegratie tussen cultuureducatie en andere vakken en vakgebieden door leerkrachten in het primair onderwijs.

4.2.2 Cultuureducatie met Kwaliteit en Muziekimpuls

Als onderdeel van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit heeft het LKCA voor de periode 2017-2020 de verantwoordelijkheid gekregen over de kennisdeling op landelijk niveau. Dat vraagt om zowel de ondersteuning van de lokale activiteiten op dit gebied als het bijeenbrengen van de ontwikkelingen op landelijk niveau. Samen met het veld ontwikkelen we als een leergemeenschap instrumenten om dit mogelijk te maken.

We hebben samen met het veld uitgewerkt hoe we de kennisdeling vormgeven en hoe we mensen daarbij betrekken. Tijdens de CmK-dag, hebben we dit aan alle penvoerders gepresenteerd. Eén van de thema's is het modereren van (lokale) leergemeenschappen. Voor de moderatie hebben we aan een toolkit gewerkt, die de komende jaren steeds verder gevuld zal worden, ook door deelnemers uit het land.

We hebben een verkenning gemaakt voor een aparte digitale omgeving voor kennisdeling, maar we zien dat daar in de praktijk onvoldoende draagvlak voor is en kijken samen met het veld naar alternatieven.

Bij het muziekonderwijs concentreerden onze activiteiten zich bij *Méér Muziek in de Klas* (PO) op een aantal onderwerpen: algemene kennisdeling over muziek, het beschrijven van portretten over co-teaching, de opzet en uitvoering van een lokale variant Méér Muziek in de Klas in Groningen, het ontwikkelen van de handleiding Zing 'es, het actueel houden van de matrix muziekmethoden, de List of Links en de website. De laatste drie werden bijgehouden met behulp van het veld en leverden veel positieve reacties op. Er wordt duidelijk en graag gebruik van gemaakt hoorden we bij diverse bijeenkomsten waar deze gepresenteerd werden, zoals de Dag van de Cultuureducatie. Ook de Handleiding Zing 'es die eind 2017 gepresenteerd is, werd goed ontvangen en direct al veel gedownload.

Voor de discipline dans hebben we een leergemeenschap ingericht en samen met de vakvereniging een dansdag georganiseerd aan het einde van het jaar.

Voor erfgoededucatie is er ook dit jaar weer het Vakoverleg Erfgoededucatie gefaciliteerd en samengewerkt aan kennisdeling en professionalisering. Daarnaast hebben we in 2017 een aparte bijeenkomst belegd voor de directeuren van provinciale erfgoedinstellingen en provinciale beleidsmedewerkers over 'erfgoedwijs'-beleid.

4.2.3 Speciaal onderwijs

Het speciaal onderwijs vraagt om een speciale aanpak. Het draagvlak is er vaak al groter en de kunstvakken worden al vaker ingezet, maar het aanbod aan culturele activiteiten is beperkter. We zochten de samenwerking met de verschillende provinciale instellingen en Stichting Tamino voor uitwisseling en samenwerking, bijvoorbeeld voor zichtbaarheid voor het belang van kunst- en cultuuronderwijs bij het congres voor het speciaal onderwijs en door samen met partners een besloten werkconferentie te organiseren over kunsteducatie in het speciaal onderwijs die in 2018 resulteert in een leergemeenschap. Daarnaast maakten we ons met verschillende partners hard voor de herinvoering van de CJP kaart in het Voortgezet Speciaal Onderwijs.

4.2.4 Voortgezet onderwijs

In 2016 zijn we al aan de slag gegaan om CKV-docenten te informeren over de gevolgen van de compleet vernieuwde eindtermen van het vak 'Culturele en Kunstzinnige Vorming' (CKV) vanaf het schooljaar 2017-2018. We werkten samen met het vaktijdschrift Kunstzone om een themanummer over dit onderwerp te verzorgen dat in april verscheen. Het onderwerp kon het hele jaar nog op grote belangstelling van docenten rekenen en werd dan ook goed bezocht op onze website en tijdens de Cultuurdag VO die we in november organiseerden. Op de dag werden ter inspiratie voorbeelden gepresenteerd en kennis uitgewisseld tussen de 500 aanwezige professionals uit onderwijs en cultuur hoe dit nieuwe CKV er uit zou kunnen zien.

Als tweede onderwerp hebben we de nieuwe profielen van het VMBO geagendeerd, waarbij gekeken werd naar de positie die cultuureducatie inneemt en in kan nemen in de verschillende

profiel delen.

4.2.5 MBO

Bij het MBO zijn we in 2017 meer zichtbaar geworden door onze actieve samenwerking met partijen als ECBO en CJP. We hebben de kansen in beeld gebracht van cultuureducatie binnen het MBO vakgebied burgerschap en hebben een start gemaakt met de inventarisatie van cultuureducatie binnen de mbo-opleidingen pedagogisch medewerker en klassenassistent van de ongeveer 60 ROC's in Nederland. We hebben een tweetal bijeenkomsten georganiseerd, waarbij tijdens de laatste bijeenkomst de samen met CJP ontwikkelde publicatie over cultuureducatie in het MBO *Een wereld vol mogelijkheden* gepresenteerd is.

4.2.6 Kwaliteit en toegankelijkheid van buitenschoolse cultuureducatie

We zijn de laatste jaren steeds meer betrokken bij de kwaliteitsverbetering van buitenschoolse cultuureducatie, onder andere door het actualiseren en verbeteren van raamleerplannen en richtlijnen. Hierbij hebben we in 2017 de laatste werkzaamheden rond het raamleerplan voor slagwerk afgerond, en zijn we bezig met het actualiseren van de richtlijnen voor dans en het opzetten van een raamleerplan voor zang. Met ingang van 2017 hebben we de certificering voor de middenkaderopleidingen op ons genomen. Ook zijn we nauw betrokken bij het ROA, de landelijke regiegroep voor amateurmuziek. Vanuit cultuureducatie ligt de focus op de functie en positie van de docent en de educatieve inrichting. In dat kader hebben we een verkenning gestart naar de mogelijkheden voor een certificaat voor eerder verworven competenties (EVC) voor mensen die actief zijn binnen de cultuureducatie zonder kunstvakdocentenopleiding.

We hebben regiobijeenkomsten in het land georganiseerd samen met Cultuurconnectie en AllArt Professionals om het veld te informeren over landelijke ontwikkelingen en na te gaan wat er bij hen speelt. We hebben deze bijeenkomsten gebruikt om te komen tot intervisie en het opzetten en versterken van lokale netwerken van ZZP-ers.

Samen met cultuurconnectie en een aantal grote Centra voor de Kunsten werkten we aan een nieuwe visie op het belang van (buitenschoolse) cultuureducatie en -participatie: Cultureel Vermogen. In 2018 zullen we deze visie verder uitwerken en uitdragen, samen met de partners.

4.2.7 Culturele instellingen

We hebben ons dit jaar ook weer ingespannen om het werkveld van culturele instellingen met educatieve medewerkers te bereiken en te zorgen voor ontmoeting en verdieping, bijvoorbeeld over actuele onderwerpen en ontwikkelingen. We hebben bijgedragen aan conferenties voor culturele instellingen zoals bijvoorbeeld het congres Podia en Festivals van de VNPF, of organiseerden zelf bijeenkomsten op dit gebied, zoals de internationale conferentie over rondleiden, *Museum Guides Now*, -in het najaar in samenwerking met het Rijksmuseum en een bijeenkomst voor de podiuminstellingen samen met de BIS in juni. We hebben diverse publicaties verzorgd, bijvoorbeeld in de tijdschriften Kunstzone en De Wereld van het Jonge Kind. We werken samen met het instituut voor Theaterwetenschap van de Universiteit van Amsterdam aan een onderzoek en een publicatie over het professionele gezelschap in zijn omgeving.

4.2.8 ICC-ers en Cultuurcoaches

Al meer dan tien jaar bewaakt het LKCA de kwaliteit van de opleidingen voor de Interne Cultuur

Coördinator (icc) in het primair onderwijs en reikt het de certificaten hiervoor uit. De icc'er ontwikkelt samen met de directeur het cultuurbeleid voor een school en vormt de brug tussen het onderwijsteam en de culturele omgeving. De opleiding tot icc'er is binnen het Landelijke Lerarenregister erkend als bijscholingsmogelijkheid. In 2017 is het aantal icc'ers weer toegenomen tot meer dan 7.500. Op ongeveer 80% van alle scholen in het primair onderwijs is momenteel een icc'er werkzaam. In 2017 is een start gemaakt met het actualiseren van zowel de icc-cursus als de train-de-trainer icc, in samenwerking met het netwerk van icc-trainers en pabodocenten. Cursus en training worden zowel qua inhoud als qua vorm en werkvormen aangepast en geactualiseerd.

Enkele jaren geleden is de post-hbo-opleiding voor cultuurbegeleider ontwikkeld, als vervolg op de icc-cursus. Sinds oktober kan deze opleiding gevolgd worden met een aantrekkelijke subsidie van OCW. Het LKCA is verantwoordelijk voor de promotie en inhoudelijke doorontwikkeling van de opleiding, in samenspraak met de betrokkenen en verzorgt daarin een gastcollege over beleid. Om aandacht te vragen voor de opleiding en de subsidiemogelijkheden is een animatie ontwikkeld.

Na een eerdere inventarisatie onder cultuurcoaches in 2013 heeft het LKCA in 2016/2017 opnieuw de stand van zaken in het werkveld van de cultuurcoach onderzocht. De conclusies en aanbevelingen uit deze inventarisatie werden in 2017 op verschillende manieren met het veld gedeeld. Onder andere middels een flyer en presentaties tijdens de lerende netwerken van de buurtsportcoach (VSG), en tijdens de Dag van de Cultuureducatie. Daarnaast organiseerden wij een besloten gesprek over de toekomst van de cultuurcoach met verschillende betrokkenen uit het werkveld: cultuurcoaches, beleidsmedewerkers van gemeenten, werkgevers van cultuurcoaches, beleidsambtenaren van de VNG, VWS en OCW en de VSG. De functie van cultuurcoach is belangrijk, maar niet altijd zichtbaar of bekend. Een helder profiel op basis van beroepsrollen laat de kracht van de functie zien én is een basis voor professionele ontwikkeling. Het LKCA maakte een online test voor cultuurcoaches om te reflecteren op hun werk en voor beleidsmedewerkers of werkgevers om hun opdracht aan cultuurcoaches te kunnen (her)formuleren, een functieprofiel op te kunnen stellen of te gebruiken als basis voor een voortgangsgesprek met de cultuurcoach.

4.3 Cultuurparticipatie mogelijk voor iedereen

6,4 miljoen Nederlanders zijn cultureel actief, zijn amateurkunstenaar. Het LKCA draagt eraan bij dat zij dat kunnen blijven doen en dat meer mensen actief kunnen worden. In 2017 richtten we ons op het aanhalen van onze banden met het verenigingsleven en de ondersteunende organisaties en op de verbinding met andere domeinen.

4.3.1 Amateurkunst

Het LKCA was door een veranderende opdracht en eerdere keuzes de verbinding met de amateurkunst gedeeltelijk kwijtgeraakt. In 2017 heeft het LKCA de landelijke netwerken, platforms en koepels voor cultuurparticipatie en amateurkunst zo goed mogelijk in kaart gebracht en geïnventariseerd wat de behoeften zijn die er bij deze partijen en hun achterban leven. In de landelijke bijeenkomst hebben we deze inventarisatie en de te nemen vervolgstappen in 2018 gepresenteerd, waarbij aangegeven is welke bijdrage het LKCA de komende jaren kan leveren met betrekking tot deze behoeften. Daarnaast richtte het LKCA zich op concrete vragen uit het veld, waarbij de advisering en ondersteuning van het landelijke zang-, circus-, schrijf- en theaternetwerk voor 2017 belangrijke activiteiten waren.

Ook ondersteunde het LKCA provinciale en grootstedelijke organisaties voor cultuurparticipatie bij het ontwikkelen van een strategische agenda en kennisdeling op operationeel niveau op het gebied van cultuurparticipatie. Hiervoor organiseerde en modereerde het LKCA bijeenkomsten met provinciale en grootstedelijke managers en adviseurs cultuurparticipatie en bood zij landelijke informatie en inspiratie voor de bijeenkomsten over cultuurparticipatie. In het verlengde hiervan is er een online databank gemaakt van 51 landelijke koepels, netwerken en platforms voor de cultuurparticipatie.

Het LKCA ondersteunt de Verenigingsondersteuning van de Rabobank vanuit de doelstelling om beoefenaarsverbanden te versterken en toekomstbestendig te maken. Het nieuwe sponsorbeleid van de Rabobank is er op gericht om het verenigingsleven langdurig te ondersteunen: via een aanbod van tweejarige procesbegeleiding per vereniging/organisatie. De landelijke samenwerkingspartners bij deze vorm van verenigingsondersteuning zijn het NOC*NSF vanuit de sportsector en het LKCA en Kunstbende vanuit de cultuursector. Alle partijen zijn overtuigd van het belang van sport- en cultuurverenigingen, maar ook dat verenigingen er baat bij kunnen hebben om meer te worden gestimuleerd om open te staan voor nieuwe verbindingen en samenwerkingen die de vereniging kunnen versterken. Het LKCA draagt aan dit programma bij door de verenigingsondersteuners meer kennis van culturele verenigingen mee te geven en door de cultuursector over de mogelijkheden te informeren. Het doel is om de deelname van culturele organisaties te verhogen van 5% naar tenminste 25% van het totaal aan ondersteunde organisaties (sport, scouting, cultuur en overige). De bijdrage van de Rabobank voor dit traject bedroeg € 60k.

4.3.2 Cultuur inclusief/samenwerking andere domeinen

Het LKCA wil dat iedereen kan meedoen aan cultuur. Het culturele aanbod is echter niet voor iedereen geschikt. Bovendien is het belang van cultuur in andere sectoren niet altijd verankerd, of ontbreekt kennis. We werken aan kennisontwikkeling, aan bewustwording en toenemende professionaliteit in het veld.

Kunst en positieve gezondheid

De maatschappelijke waarde van culturele interventies in de langdurige zorg wordt breed gedragen, maar de kennis hierover is versnipperd. Daarom heeft het LKCA in 2017 in opdracht van ZonMw en in samenwerking met partners Hogeschool Windesheim en Movisie een kennissynthese uitgevoerd. Hierin is de bestaande kennis en stand van zaken op het gebied van praktijk, onderzoek en beleid in kaart gebracht. Ook is gepeild wat stakeholders zien als kansrijke onderzoeks- en ontwikkelrichtingen. Dit moet bijdragen aan betere kennis en erkenning van de positieve effecten van culturele interventies in de zorg op de gezondheid, en als basis voor een kennisagenda die door ZonMw wordt opgesteld.

Ouderen en cultuur

Het samenwerkingsverband Lang Leve Kunst, dat in de periode van 2013 – 2016, vier jaar lang gezamenlijk heeft gewerkt aan het programma Lang Leve Kunst, is als platform verder gegaan. Het platform heeft twee bijeenkomsten georganiseerd, en daarin kennis gedeeld over impact meten en lokaal beleid rondom de verbinding van cultuur met de sector zorg en welzijn. Ook zijn er samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie voorbereidingen getroffen voor een internationale uitwisselingsbijeenkomst voor Age Friendly Cities die in 2018 plaats zal vinden. Voor het netwerk van professionals hebben we in 2017 twee leergemeenschapsbijeenkomsten

georganiseerd, waarin onderzocht werd hoe de verbinding tussen kunst en cultuur en zorg/welzijn (beter) tot stand kan komen. Daarnaast hebben we een bijdrage geleverd aan een bijeenkomst van de leergemeenschap Innovatie in dagbesteding van het consortium BeterOud. Dit consortium heeft tot doel dat ouderen de dingen blijven doen die hun leven leuk maken. We treden in 2018 tot dit consortium toe, en zullen we samen met de consortiumpartners zoals Vilans en Movisie werken aan cultuurparticipatie voor ouderen.

Tot slot zijn we door meerdere partijen gevraagd om de handreiking *Nooit te oud voor cultuur* te presenteren op bijeenkomsten. Deze handreiking voor beleidsmakers van gemeenten was gepresenteerd eind 2016, en in 2017 hebben we de handreiking van een update voorzien en bij vele nieuwe gemeenten onder de aandacht gebracht.

Jongeren en cultuur

In het jongerenwerk staat vaak nog 'de probleembenadering' voorop, maar er is meer en meer interesse in de benadering vanuit talenten en interesses van jongeren waarbij onderzoek aan toont dat deelname aan kunst en cultuur verschillende vaardigheden ontwikkelen die jongeren in staat stellen om op een positieve wijze deel te nemen aan de samenleving. Samen met organisaties in het sociale en culturele domein en vernieuwend werkende jonge professionals laten we zien hoe cultuur perspectief kan bieden middels workshops op open dagen, verzamelen en verspreiden van methodieken voor talentgericht jongerenwerk, publiceren van artikelen en blogs over jonge culturele ondernemers en netwerkopbouw rondom jongeren.

Sport en cultuur

Vanuit de gedachte dat de sectoren van sport en cultuur soortgelijke doelen nastreven (o.a. plezier, persoonlijke ontwikkeling, sociale samenhang en talentontwikkeling) en dezelfde problematiek ervaren (o.a. bezuinigingen, minder vrijwilligers, knelpunten rond accommodaties en het betrekken of behouden van de jeugd, met name die uit gezinnen met weinig geld) heeft het LKCA de handen ineengeslagen met de sportsector om te kijken hoe de toegankelijkheid van sport en cultuur verbeterd kan worden en hoe we van elkaar kunnen leren bij het aangaan van de genoemde uitdagingen. In 2017 hebben we met onze partners Kenniscentrum Sport, NOC*NSF, FCP, VNG, VSG en Jeugdcultuur/sportfonds gewerkt aan

- het maatschappelijk sterker maken van verenigingen
- het laten zien hoe sport en cultuur maatschappelijke vraagstukken van gemeenten kunnen adresseren
- het verstevigen van de rol van sport en cultuur in het onderwijs en
- het agenderen bij beleidsprofessionals en bestuurders met betrekking tot de integrale benadering sport en cultuur voor vrije tijd, onderwijs en sociaal beleid.

Dit hebben we in 2017 samen met onze partners onder de aandacht gebracht middels onderzoek, inspiratie- en kennisdelingsbijeenkomsten, adviesgesprekken, nieuwsbrieven, films, artikelen en manifesten.

Divers

Op het terrein van inclusie en de samenwerking met andere domeinen, krijgen we ook ondersteuningsvragen, waar we zo goed mogelijk op ingaan. Dat leidde in 2017 tot onder andere de volgende activiteiten:

- We sloten ons aan bij de Coalitie Erbij en werken met hen aan de inzet van kunst en cultuur voor het tegengaan van eenzaamheid
- Samen met partners organiseerden we in 2017 voor dansprofessionals die (willen) werken met mensen met een beperking de conferentie *DanceAble*, waarbij met Nederlandse en internationale sprekers, voorbeelden en dansvoorstellingen ruim 90 deelnemers geïnspireerd

werden door interactieve sessies.

- Op congressen voor de GGZ, georganiseerd door Resilience+ programmeerden we kunstenaars die op succesvolle wijze werkzaam zijn binnen de GGZ en presenteerden we onderzoeken en materialen over succesvolle inzet van kunst, waarmee we directies, psychiaters, verpleegkundigen en ervaringsdeskundigen bereikten binnen de GGZ.
- Samen met onze partners hebben we een aanvraag geschreven voor 2018 waar 10 centra voor de kunsten de mogelijkheid krijgen om te onderzoeken wat de inzet van kunst en cultuur kan betekenen in het bespreekbaar maken en reduceren van eenzaamheid. De centra gaan in de week tegen eenzaamheid een Kom erbij festival organiseren. Hiervan is er in 2017 een eerste bijeenkomst geweest met 10 centra voor de kunsten.
- Met betrekking tot het onderwerp krimp hebben we samen met het lectoraat Krimp van de Hanze Hogeschool en het Noord Nederlands Krimpnetwerk een intervisie bijeenkomst georganiseerd waar de waarde van de inzet van kunst en cultuurparticipatie in gebieden met demografische transitie centraal stond (120 deelnemers).
- In navolging van initiatieven als Welzijn op recept en Bewegen op recept is er in 2016/ 2017 een pilot Kunst op recept gestart waarbij mensen met (psychische) klachten die zich melden bij het gezondheidszorgcentrum de mogelijkheid krijgen om mee te doen aan kunstzinnige activiteiten. Het doel van deze pilot is laten zien dat deze kunstactiviteiten bijdragen aan het herstel en aan Positieve Gezondheid en om Kunst op recept landelijk aan te bieden via de gezondheidszorg (bijvoorbeeld huisartsen).
- Het LKCA neemt vanaf september 2017 deel aan het tweejarige project 'Bridging social capital by participatory and co-creative culture' (BRIDGING). Het project heeft als doel het sociale engagement van culturele organisaties en hun medewerkers te versterken en te ontwikkelen met behulp van kunstprojecten gericht op participatie en co-creatie. Op die manier wil het een bijdrage leveren aan de bevordering van inclusie en sociale cohesie.

4.3.3 Professionals cultuurparticipatie

We zien dat professionals worstelen met hun ondernemerschap. Daarom hield het LKCA interviews met kunstvakopleidingen over hun toekomstvisie van daar afgestudeerde studenten rondom ondernemerschap; deze interviews worden in 2018 op de website geplaatst. Daarnaast kwam er in 2017 de Inventarisatie na- en bijscholingsaanbod, die een overzicht biedt van aanbieders en aanbod en het LKCA een handreiking biedt over de rol die zij in 2018 kan gaan innemen bij dit onderwerp.

We zien, juist in nieuwe/andere vormen van cultuurparticipatie een ander soort professional, die geen kunstvakopleiding volgde. We werkten met Kunstbedrijf Arnhem en CultuurMijOost aan het naar Nederland halen van een certificeringssysteem, Clock.

We organiseerden diverse intervisiebijeenkomsten, werklunches en inspiratie-bijeenkomsten gericht op inhoudelijke ontwikkeling van professionals cultuurparticipatie.

5 Organisatie en personeel

5.1 Organisatieontwikkeling

In 2017 is toegewerkt naar inhoudelijke clusterteams die op basis van zelforganisatie zijn ingericht. Dat betekent dat de kaders centraal worden vastgesteld en dat binnen die kaders de teams zelf bepalen hoe ze hun werk doen. De overgang naar zelforganisatie betekent dat er een andere balans gezocht wordt tussen sturing geven en loslaten. Sturing zal daarbij steeds meer horizontaal (tussen collega's onderling) plaatsvinden en minder verticaal (top-down). Hierbij wordt toegewerkt naar een organisatie waarin de klant meer centraal komt te staan, de regelruimte van de medewerkers groter wordt, en de teams resultaatverantwoordelijk zijn. Het managementteam is kaderstellend, ondersteunend en voorwaarden scheppend richting deze teams. De kaders worden in elk geval gevormd door het beleidsplan 2017-2020, het aangescherpte activiteitenplan 2017-2018, de afgesproken werkprocessen en de CAO.

5.2 Kernwaarden bedrijfscultuur

Het LKCA wil een toekomstbestendige organisatie zijn, waarbij de bedrijfscultuur zich kenmerkt door de volgende kernwaarden:

Nieuwsgierig

- Wij hebben oog voor anderen en de wereld om ons heen
- Wij zijn benieuwd naar de toekomst, we pionieren en innoveren
- Wij hebben kennis van zaken en ontwikkelen nieuwe kennis
- Wij nemen initiatief om het echt uit te zoeken
- Wij luisteren echt en zijn geïnteresseerd in wat anderen beweegt
- Wij hebben het lef om oude patronen los te laten

Toegankelijk

- Iedereen kan bij ons terecht
- We staan open voor de ideeën en plannen van anderen
- Wij zijn transparant in de keuzes die we maken
- Wij delen ideeën, kennis en informatie met elkaar en onze klanten
- Wij beoordelen alles op zijn waarde en verkennen verschillende invalshoeken
- Wij zoeken continu verbinding met en tussen anderen
- Wij zijn eerlijk en respectvol in discussie met anderen

Samenwerken

- Wij werken samen op basis van gelijkwaardigheid
- Wij geloven in de som der delen, samen sta je sterker dan alleen
- Wij delen het succes met anderen
- Wij leveren met onze eigen kennis en kunde een actieve bijdrage aan het eindresultaat
- Wij zoeken geen concurrentiepositie op
- Wij leren van elkaar
- Wij komen afspraken na

Klantgericht

- Wij stellen de relatie met onze collega's, klanten en partners voorop
- We zijn duidelijk over wat men van ons kan verwachten

- Wij kennen de behoeften en standpunten van onze klanten
- Wij reageren snel op wensen en verzoeken
- Wij stellen ons professioneel op
- Wij staan open voor suggesties ter verbetering

5.3 Personeelsbeleid en -ontwikkelingen

Om een toekomstbestendige organisatie te zijn en te blijven zijn er in 2017 naast de in gang gezette organisatieontwikkeling met zelforganiserende clusters een aantal trajecten gestart die dit moeten waarborgen:

- Strategische personeelsplanning, waarbij er op basis van een uitgebreide evaluatie van de externe en interne ontwikkelingen een actieplan geschreven is hoe het LKCA de komende jaren een optimaal personeelsbestand (rekening houdend met natuurlijk verloop, etc.) moet krijgen, waarbij toegewerkt kan worden naar een organisatie die de voorgenomen doelen het beste kan realiseren. Dit kan gerealiseerd worden door in te zetten op de ontwikkeling van de eigen medewerkers, middels inhuur indien kennis/ competenties niet (op korte termijn) beschikbaar is, of middels het bevorderen van uitstroom van medewerkers indien zij niet voldoen aan het gewenste profiel.
- Scholings- en promotiebeleid, waarbij de medewerkers de ruimte krijgen om (binnen de doelen van het LKCA) zich verder te ontwikkelen.
- Resultaatgericht werken optimaliseren, waarbij de medewerker middels taak-, functionerings- en beoordelingsgesprekken begeleidt en beoordeeld worden op output, kennis & vaardigheden en gedrag.
- Nieuwe CAO die met terugwerkende kracht per 1 januari 2018 ingevoerd zal worden, waarbij voor de totstandkoming op dit moment nog onderhandelingen plaatsvinden met de vakbonden
- Aanbevelingen voortkomend uit de uitgevoerde Risico Inventarisatie & -Evaluatie (RI&E) en de Psychosociale Arbeidsbelasting (PSA) worden in 2017 opgevolgd en gemonitord vanuit het MT en afgestemd met de OR), waarbij er begin 2018 een nieuwe PSA-meting zal plaatsvinden om te kunnen zien of het gevoerde beleid haar vruchten begint af te werpen.

De formatie van beheer bestaat uit de directeur-bestuurder, bestuursassistent en het team bedrijfsvoering (Finance/ HR/ Facilitair). De gemiddelde bezetting van deze formatie telde in 2017 9,7 fte en bleef daarmee 0,3 fte onder de begroting van 10,0 fte. Deze onderschrijding wordt met name veroorzaakt door de voortijdige beëindiging van de dienstbetrekking van een langdurig zieke medewerker.

De formatie van de activiteiten bestaat uit de basisteams cultuurbeleid, -educatie en -participatie (inclusief bijbehorende hoofden). De gemiddelde bezetting van deze formatie telde in 2017 44,2 fte en bleef daarmee 1,1 fte onder de begroting van 45,3 fte. Deze onderschrijding wordt met name veroorzaakt door het niet invullen van het hoofd communicatie. In het eerste kwartaal van 2017 zijn de nog openstaande vacatures met succes ingevuld waarbij het LKCA nu beschikt over de gewenste vaste formatie voor 2017. Wat geen effect heeft op de formatie, maar wel relevant is om te benoemen is het feit dat enkele collega's in 2017 en per 1 januari 2018 intern van functie zijn gewisseld om te zorgen voor meer aansluiting tussen hun kwaliteiten en interesses en hun werkzaamheden.

5.4 Ondernemingsraad

Als stichting met meer dan vijftig medewerkers heeft het LKCA conform de WOR een vijfkoppige ondernemingsraad. De ondernemingsraad overlegt met de directeur in het zogeheten DIOR-overleg. Op de agenda stond het informeren van de ondernemingsraad over actuele zaken en advies- en instemmingsaanvragen. De raad bereidde deze vergaderingen in eigen overleg voor en voerde overleg met achterban.

5.5 Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur is eindverantwoordelijk voor inhoudelijke keuzes, materiële beslissingen en personele aangelegenheden van de organisatie. Vanaf 29 juni 2016 bekleedt Sanne Scholten deze rol.

Na vaststelling van de hoofdlijnen van beleid door de Raad van Toezicht is de directeur-bestuurder eindverantwoordelijk voor de uitvoering van beleid en programmering. Zij is verantwoordelijk voor de realisatie van de doelstellingen, de strategie en het beleid en de daaruit voortvloeiende resultatenontwikkeling. Zij legt hierover verantwoording af aan de Raad van Toezicht en verschaft deze alle daarvoor benodigde informatie. De directeur-bestuurder richt zich naar het belang van de instelling en weegt daarbij de belangen af van de bij de instelling betrokkenen.

De directeur en de vier afdelingshoofden zijn hiërarchisch leidinggevend. De directeur en de vier afdelingshoofden vormen samen het managementteam van de organisatie. Per januari 2018 zijn de taken van één van de hoofden verdeeld over de andere drie en is het aantal leidinggevenden en het MT teruggebracht tot 4 personen.

5.6 Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht heeft een controlerende en adviserende rol jegens de directeur-bestuurder. Zijn taak is toezicht houden op het beleid van de Raad van Bestuur (directeur-bestuurder) en op de algemene gang van zaken in de instelling. De Raad staat de directeur-bestuurder met raad terzijde.

Bij de vervulling van hun taak richten de Raadsleden zich naar het belang van de stichting (conform artikel 9 van de statuten). De directeur-bestuurder heeft de goedkeuring nodig van de Raad voor onderwerpen die zijn vastgelegd in de statuten. Het betreft onder meer de strategie van het instituut en de financiering daarvan, inclusief de plannen voor fondsenwerving, het jaarplan en daarbij behorende begroting, het jaarverslag en de jaarrekening en de hoofdlijnen van het arbeidsvoorwaardenbeleid voor de medewerkers. Daarnaast fungeert de Raad van Toezicht als werkgever van de directeur-bestuurder.

Samenstelling Raad van Toezicht 2017 (inclusief data van aan- en aftreden)

Conform de Governance Code Cultuur is de raad qua geslacht, leeftijd, ervaring en deskundigheid zo divers mogelijk samengesteld. De leden hebben kennis van en ervaring en affiniteit met de aard en cultuur van de stichting. Zij beschikken over kennis en ervaring op cultureel, financieel, juridisch, economisch, commercieel dan wel maatschappelijk terrein en hebben ervaring in cultural governance. De Raad is toegerust om de kerntaak van de organisatie mede vorm te geven en deze operationeel te bewaken. De samenstelling past bij de missie en doelstellingen van de organisatie.

Judith van Kranendonk heeft in 2017 haar voorzitterschap overgedragen aan Karin Visser en heeft de Raad van Toezicht verlaten. Daarnaast zijn er twee nieuwe leden toegetreden tot de Raad van Toezicht te weten Nicole van Lith en Najiba Abdellaoui. Daarnaast wordt er nu nog gekeken naar de invulling van de vacature voor een nieuw lid van de financiële commissie.

Het rooster met data van aan- en aftreden van de Raad van Toezicht ziet er per 31-12-17 dan ook als volgt uit:

Naam	Functie	Lid sinds	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Karin Visser	Voorzitter	17-10-2013	(E1)		(E2)			
Gerrit Kamstra	Vicevoorzitter	17-08-2012				(E2)		
Marc Vermeulen	Lid / fin com	17-10-2013	(E1)			(E2)		
Nicolle van Lith	Lid	20-03-2017					(E1)	
Najiba Abdellaoui	Lid	20-03-2017					(E1)	

E1 = einde eerste termijn

E2 = einde tweede termijn

5.7 Reflectie op WNT

Conform de *Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector* (WNT) zijn de salarissen van de topfunctionarissen van het LKCA (directeur-bestuurder en de leden van de Raad van Toezicht) getoetst met als uitkomst dat de bezoldigingen ruim binnen de wettelijke normering liggen. De bezoldigingsgegevens van de betreffende personen zijn opgenomen in de toelichting op de jaarrekening en worden elektronisch gemeld via de website van het DUO.

6 Risico's

Het LKCA heeft haar belangrijkste risico's in kaart gebracht. In deze risicoparagraaf beschrijven we die risico's, de maatregelen die we nemen om ze te verkleinen.

6.1 Rechtmatigheidsvereisten

In de financiële verantwoording wordt jaarlijks gecontroleerd of er alleen posten zijn opgenomen die zijn verbonden aan de uitvoering van de activiteiten waarvoor subsidie is toegekend en dat is voldaan aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen (onder andere opgenomen in de subsidiebeschikking). Bij de jaarafsluiting 2017 wordt (middels een kwalitatieve toelichting) vastgesteld dat het LKCA zijn middelen alleen aanwendt als dit in overeenstemming is met het beheren van de organisatie (beheerslasten) of het uitvoeren van het vastgestelde activiteitenplan 2017-2020 en de subsidievoorwaarden die vanuit het OCW hiervoor zijn verstrekt.

Daarnaast overschrijdt het LKCA de vastgestelde maxima en toegestane bezoldigingen voor topfunctionarissen (WNT) niet, ontplooit zij geen internationale activiteiten en volgt zij de code Cultural Governance. Tenslotte is er ook in 2017 door een onafhankelijke partij een klanttevredenheidsonderzoek afgenomen, waarbij de bevindingen worden gedeeld met het ministerie van OCW.

Alleen de verhuur van (kantoor- en vergader-)ruimte aan derden is een activiteit die niet past binnen de beginselen van deze stichting. Het LKCA bewaakt hierbij echter goed dat de opbrengsten van de verhuur kostendekkend zijn, waarbij de winst beperkt blijft. In 2017 is er een strategisch huisvestingsplan opgeleverd, waarbij het besluit is genomen dat het LKCA voor oktober 2018 zal verhuizen naar een nieuwe locatie in Utrecht. Hierbij zal het LKCA de verhuur aan derden (grotendeels) afstoten, waardoor het LKCA zich (nagenoeg) alleen nog maar bezig zal houden met activiteiten die voldoen aan de subsidievoorwaarden.

6.2 Europese aanbestedingsregels

Het LKCA leeft bij de in 2017 aangegane verplichtingen de Europese aanbestedingsregels na, waarbij in 2017 door de controller is gekeken of er bij grotere projecten sprake zou kunnen zijn van een Europese aanbesteding.

Bij de jaarafsluiting 2017 is er een spend-analyse uitgevoerd van de grootste crediteuren in 2017 om vast te stellen dat deze voldoen aan de aanbestedingsregels.

6.3 Voorziening wachtgelden

Het LKCA kent een voorziening wachtgelden van € 1.846.720 per 31-12-2016. Deze is nog gebaseerd op de oude meerjarenbegroting zoals deze bij de reorganisatie in 2012 is vastgesteld. Conform het voorzichtigheidsprincipe is de laatste jaren steeds uitgegaan van het worst-case scenario waarbij het uitgangspunt was dat alle oud-medewerkers in de nog resterende looptijd gebruik zou blijven maken van de volledige omvang van zijn wachtgeld. Dit resulteert jaarlijks in een vrijval van een deel van de voorziening en bestaat uit het verschil tussen de verwachte wachtgelden en de gerealiseerde wachtgelden van het afgelopen boekjaar.

In overleg met onze nieuwe accountant wordt vanaf 2017 gewerkt met een jaarlijkse update van de meerjarenbegroting die verstrekt wordt door onze uitbetalingsinstantie (Raet) die op basis

van de laatste inzichten een meer realistische meerjarenbegroting afgeeft dan de oude meerjarenbegroting die tot en met 2016 werd gebruikt bij de bepaling van de benodigde voorziening voor de resterende jaren dat de wachtgeldten uitbetaald moeten worden.

Voor 2017 betekent dit dat er naast de 'reguliere' jaarlijkse vrijval een eenmalige vrijval zal plaatsvinden van € 486k. Deze vrijval zal ten gunste worden gebracht aan het bestemmingsfonds OCW Algemeen 2017-2020 en zal in de komende jaren ingezet worden voor de realisering van de doelstellingen zoals geformuleerd in het beleidsplan 2017-2020.

Een ander risico bij de wachtgeldregeling is misbruik bij de uitvoering. Omdat het operationele beheer van een dergelijke regeling niet tot de corebusiness noch tot de kerncompetentie van het LKCA behoort, heeft het LKCA ervoor gekozen de regeling uit te laten voeren door een derde partij (RAET). Om risico's verder te beperken voeren we jaarlijks controles uit door middel van een steekproef. We zullen onze controlemethodiek in 2018 verder beschrijven en uitwerken, zodat de kwaliteit stijgt en risico's (van fraude) beperkt blijven.

6.4 Beleggingen

OCW heeft aan de verlening van de BIS-subsidie 2017-2020 de verplichting verbonden dat het LKCA de voorschriften over financiële derivaten zoals deze gelden conform de *Regeling beleggen, lenen en derivaten OCW 2016* zoals deze sinds 1 juli 2016 reeds geldt voor bekostigde onderwijsinstellingen.

Het LKCA heeft reeds eind 2016 een nieuw treasurystatuut vastgesteld, in lijn met bovenstaande voorschriften, waarin het volgende is opgenomen is met betrekking tot het beleggen van overtollige middelen:

- Ter beperking van beleggingsrisico's vinden beleggingen uitsluitend plaats bij:
 - Nederlandse overheden (staat, provincies en gemeenten)
 - Europese investeringsbank
 - Financiële instellingen die onder toezicht van de Nederlands Bank vallen, tenminste een A+-rating van drie gerenommeerde ratingsbureau's hebben en met de aanvullende voorwaarde dat een bank een systeembank dient te zijn.
- Ter beperking van koersrisico's wordt uitsluitend belegd in:
 - Daggeld
 - Spaarrekeningen
 - Termijndeposito's
 - (niet converteerbare) obligaties bij Nederlandse overheden (staat, provincie en gemeenten) en de Europese investeringsbank.
- Beleggingen zijn genoteerd in euro's.

In lijn met bovenstaande heeft het LKCA in 2017 haar beleggingsportefeuille bij van Lanschot nagenoeg in zijn geheel verkocht (er resteren per 31-12-17 nog een aantal alternatieve aandelen die niet sneller verkocht konden worden). De portefeuille bij de ABN (3 obligaties) is wel in stand gehouden, maar deze voldoet dan ook aan het treasurystatuut.

Utrecht maart 2018

Sanne Scholten
Directeur-Bestuurder

7 Jaarrekening 2017

7.1 Balans per 31 december (model I)

Balans LKCA per 31 december 2017 na winstbestemming (in euro)		
	2017	2016
ACTIVA		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	184.428	360.968
Totale vaste activa	184.428	360.968
Vlottende activa		
Vorderingen	141.838	194.686
Effecten	344.191	845.968
Liquide middelen	3.615.130	4.125.410
Totale vlottende activa	4.101.159	5.166.064
TOTALE ACTIVA	4.285.587	5.527.032
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	1.799.147	1.767.189
Bestemmingsfonds OCW Algemeen 2017-2020	414.145	0
Bestemmingsfonds OCW restant subsidie 2013-2016	102.556	102.556
Bestemmingsfonds OCW GM6	116.620	732.846
Bestemmingsfonds OCW reorganisatie 2005	16.346	9.483
Totaal eigen vermogen	2.448.815	2.612.074
Voorzieningen		
Voorziening wachtgelden reorganisatie Kunstfactor 2012	756.619	1.368.652
Voorziening wachtgelden reorganisatie Cultuurnetwerk 2012	184.357	377.666
Voorziening wachtgelden reorganisatie LOKV 2012	97.499	100.401
Totale voorzieningen	1.038.475	1.846.720
Langlopende schulden		
Egalisatierekening	78.771	178.271
Totale langlopende schulden > 1 jaar	78.771	178.271
Kortlopende schulden		
Belastingen en premies sociale verzekeringen	172.516	271.214
Overige schulden	534.224	578.311
Overlopende passiva	12.786	40.445
Totale kortlopende schulden < 1 jaar	719.525	889.971
TOTALE PASSIVA	4.285.587	5.527.032

7.2 Categoriele exploitatierekening (model IIa)

Categoriele exploitatierekening LKCA 2017 inclusief resultaatbestemming (in euro)			
	Realisatie 2017	Begroting 2017	Realisatie 2016
BATEN			
Eigen inkomsten			
Directe inkomsten	172.142	120.000	293.289
Indirecte inkomsten	161.530	160.000	156.151
Bijdragen uit private middelen	60.180	60.000	0
Totaal eigen inkomsten	393.851	340.000	449.439
Subsidies			
Structurele subsidies	5.230.806	5.134.836	5.136.607
Incidentele publieke subsidies	9.791	100.000	159.862
Totaal subsidies	5.240.597	5.234.836	5.296.469
TOTALE BATEN	5.634.448	5.574.836	5.745.907
LASTEN			
Beheerlasten materieel	986.481	860.000	960.428
Beheerlasten personeel	313.505	870.000	724.646
Beheerlasten totaal	1.299.986	1.730.000	1.685.074
Activiteitenlasten materieel	1.214.389	1.115.000	1.440.155
Activiteitenlasten personeel	3.344.852	3.490.000	3.338.532
Activiteitenlasten totaal	4.559.241	4.605.000	4.778.686
TOTALE LASTEN	5.859.227	6.335.000	6.463.760
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	-224.779	-760.164	-717.853
Saldo rentebaten/ -lasten	61.520	28.629	49.428
EXPLOITATIERESULTAAT	-163.259	-731.535	-668.424
Resultaatbestemming:			
<i>Ten laste + /gunste - van bestemmingsfonds:</i>			
Bestemmingsfonds OCW Algemeen 2017-2020	-414.145	-	-
Bestemmingsfonds OCW restant subsidie 2013-2016	-	-	152.998
Bestemmingsfonds OCW GM6	616.226	731.535	482.732
Bestemmingsfonds OCW reorganisatie 2005	-6.863	-	14.553
Ten laste - /gunste + van Algemene reserve	31.958	-	-18.140

7.3 Kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht over 2017 (in euros)			
		2017	2016
I	Kasstroom uit operationele activiteiten		
	Resultaat	163.259-	668.424-
	Afschrijvingen materiële vaste activa	199.826	176.660
	Mutatie voorzieningen	808.245-	618.235-
	Bruto kasstroom uit operationele activiteiten	771.679-	1.109.998-
	Mutatie vorderingen	52.848	7.226-
	Mutatie langlopende schulden	99.500-	99.500-
	Mutatie kortlopende schulden	170.445-	98.130
	Totaal mutaties werkkapitaal	217.097-	8.596-
	Netto kasstroom uit operationele activiteiten	988.776-	1.118.594-
II	Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
	Investerings in materiële vaste activa	23.285-	34.013-
	Desinvesteringen in effecten	501.777	163.240
	Kasstroom uit investeringsactiviteiten	478.492	129.228
	Mutatie liquide middelen I en II	510.280-	989.370-
	Liquide middelen einde boekjaar	3.615.130	4.125.410
	Liquide middelen begin boekjaar	4.125.410	5.114.780
	Mutatie liquide middelen	510.280-	989.370-

7.4 Grondslagen financiële verslaglegging

Waarderingsgrondslagen

Algemeen

Stichting LKCA is statutair gevestigd in Utrecht aan de Kromme Nieuwegracht 66, 3512HL.

De stichting heeft ten doel: de kwaliteit van cultuureducatie, in en buiten het onderwijs, en de amateurkunst te bevorderen; bij te dragen aan de professionalisering van cultuureducatie in het onderwijs, de educatiefunctie in de cultuursector en de deskundigheidsbevordering - bestuurlijk en artistiek - binnen de amateurkunst; de voorgenoemde doelen uit te voeren in een continue interactie met haar doelgroepen en in samenwerking met partners, vanuit het besef dat deelname aan cultuur en actieve kunstbeoefening in de hele levensloop bijdraagt aan het welzijn van mensen en de leefbaarheid van de samenleving.

De stichting heeft de jaarrekening opgesteld volgens het *Handboek Verantwoording Cultuursubsidies instellingen subsidieperiode 2017-2020*.

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de baten en de lasten over het verslagjaar, met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen. De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben uitgaande van historische kosten. Verliezen worden verantwoord als deze voorzienbaar zijn.

Activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de historische kostprijs onder aftrek van de lineair berekende afschrijvingen. De afschrijving op inventarissen en automatisering is vastgesteld op 33,33 % per jaar van de kostprijs, de afschrijving op apparatuur op 20% en de afschrijvingen op verbouwingen op 10%.

Vorderingen

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met een voorziening voor oninbaarheid.

Effecten

De effecten zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere beurswaarde.

Liquide middelen

Onder liquide middelen worden verstaan kasmiddelen, de tegoeden op bankrekeningen en wissels en cheques. Deposito's worden onder liquide middelen opgenomen indien zij in feite - zij het eventueel met opoffering van rentebaten - ter onmiddellijke beschikking staan. De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Liquide middelen die langer dan twaalf maanden niet ter beschikking staan van de stichting, worden als financiële vaste activa gerubriceerd.

Passiva

Pensioenen

De pensioenen zijn ondergebracht bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. De aan de pensioen-uitvoerder te betalen premie wordt als last in de winst- en verliesrekening verantwoord. De te betalen premie dan wel de vooruitbetaalde premie per jaareinde wordt als overlopend passief respectievelijk overlopend actief verantwoord.

Voorzieningen

Een voorziening wordt gevormd indien de stichting op balansdatum een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting heeft waarvan het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang betrouwbaar is te schatten. De omvang van de voorziening wordt bepaald door de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen. Tenzij anders vermeld, worden voorzieningen gewaardeerd tegen nominale waarde.

Indien het waarschijnlijk is dat voor uitgaven die noodzakelijk zijn om een voorziening af te wikkelen een vergoeding van een derde zal worden ontvangen, wordt deze vergoeding gepresenteerd als een afzonderlijk actief.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde vermeerderd met de direct daaraan toe te rekenen transactiekosten en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaat bepaling

Activiteiten

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen,

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

Toelichting Balans per 31 december 2017

7.5 Vaste activa

In 2017 zijn de investeringen materiële vaste activa beperkt gebleven tot € 23k (€ 20k laptops en € 3k inventaris). De afschrijvingen van de verbouwingen van het pand lopen nu gelijk met de geplande verhuizing in 2018, waarbij de verbouwing van de receptie versneld dient te worden afgeschreven. Dit resulteerde in een extra afschrijving van € 29k in 2017. De boekwaarde van de materiële vaste activa is gedaald van € 361k in 2016 naar € 184k in 2017 en bestaat uit:

1.	Verbouwingen pand	2017	2016
	Aanschafwaarde per ultimo boekjaar	1.174.346	1.174.346
	- afschrijving t/m ultimo lopend boekjaar	-922.756	-810.741
	- afschrijving lopend boekjaar:	-141.397	-112.015
	Boekwaarde per 31 december	<u>110.193</u>	<u>251.589</u>
	Aanschaf in 2017: € 0		
2.	Inventaris	2017	2016
	Aanschafwaarde ultimo boekjaar	66.907	64.047
	- afschrijving t/m ultimo vorig boekjaar	-22.012	-15.419
	- afschrijving lopend boekjaar	-6.879	-6.593
	Boekwaarde per 31 december	<u>38.017</u>	<u>42.036</u>
	Aanschaf in 2017: € 2.860		
3.	Apparatuur	2017	2016
	Aanschafwaarde ultimo boekjaar	16.763	16.763
	- afschrijving t/m ultimo vorig boekjaar	-13.445	-11.769
	- afschrijving lopend boekjaar	-1.852	-1.676
	Boekwaarde per 31 december	<u>1.466</u>	<u>3.318</u>
	Aanschaf in 2017: € 0		
4.	Automatisering	2017	2016
	Aanschafwaarde per ultimo boekjaar	337.804	317.378
	- afschrijving t/m ultimo lopend boekjaar	-253.353	-196.977
	- afschrijving lopend boekjaar:	-49.698	-56.376
	Boekwaarde per 31 december	<u>34.752</u>	<u>64.025</u>
	Aanschaf in 2017: € 20.425		

7.6 Vlottende activa

7.6.1 Vorderingen

De openstaande vorderingen per 31-12-17 bestaan uit:

Vorderingen	2017	2016	Toelichting 2017
Vooruitbetaalde kosten	13.117	39.376	Treinabonnementen € 8k, verzekeringen € 4k, overig € 1k
Waarborgsommen	4.625	4.625	Frankeermachine
Debiteuren	13.313	19.534	Bijeenkomsten € 4k, overig € 9k
Overige vorderingen	110.783	131.151	Afrekening wachtgelden € 88k, nog te ontvangen rente € 22k, omzetbel. € 1k
Totaal vorderingen	141.838	194.686	

7.6.2 Effecten

In 2017 is een groot deel van de aandelenportefeuille (van Lanschot) afgestoten om te voldoen aan het nieuwe treasury statuut van het LKCA. Hierdoor is de portefeuille per 31 december 2017 sterk gereduceerd en bestaat nog uit de volgende beleggingen:

Effecten	2017	2016
Beleggingen in zakelijke waarden	28.471	148.741
Beleggingen in vastrentende waarden	315.720	697.227
	<u>344.191</u>	<u>845.968</u>
De effecten zijn opgenomen tegen de verkrijgingsprijs of lagere beurswaarde.		
De koerswaarde per 31-12-17 bedraagt € 346.691		

7.6.3 Liquide middelen

De liquide middelen zijn in 2017 met € 510k gedaald van € 4.125k naar € 3.616k als gevolg van de negatieve netto kasstroom uit operationele activiteiten (-€ 988k) en de positieve kasstroom aan de kant van de investeringsactiviteiten (+€ 479k) als gevolg van het afstoten van een groot deel van de beleggingsportefeuille.

Liquide middelen	2017	2016
Banken	3.614.239	4.124.270
Kas	892	1.141
	<u>3.615.130</u>	<u>4.125.410</u>

7.7 Eigen vermogen

7.7.1 Algemene reserve

De algemene reserve is vanuit de resultaatbestemming € 32k gestegen ten opzichte van 2016. Dit is het nog resterende (positieve) exploitatieresultaat dat resteert na toepassing van de berekeningswijze voor de hoogte van de dotatie aan het bestemmingsfonds OCW Algemeen 2017-2020.

7.7.2 Bestemmingsfonds OCW Algemeen 2017-2020

Door de vrijval van de wachtgelden is er op basis van de geldende berekeningswijze vanuit OCW een bedrag toegevoegd van € 414.145 aan dit bestemmingsfonds.

Conform het handboek ziet de berekeningswijze er voor het LKCA als volgt uit:

Structurele OCW subsidie/ totale baten) x (exploitatieresultaat + bestemmingsfonds OCW GM6 + bestemmingsfonds OCW reorganisatie 2005) = $(5.230.806/5.634.448) \times (-163.260+616.226-6.863) = 414.145$.

7.7.3 Bestemmingsfonds OCW restant subsidie 2013-2016

Bij de jaarafsluiting 2016 werd uitgegaan dat dit bedrag terug zou vloeien naar OCW, maar in 2017 heeft OCW besloten dat deze middelen ingezet mogen worden door het LKCA voor de doelstellingen zoals omschreven in haar beleidsplan 2017-2020. In 2017 wordt er nog geen gebruik gemaakt van dit fonds waardoor het saldo per 31-12-17 nog steeds € 102.556 bedraagt.

7.7.4 Bestemmingsfonds OCW GM6

In 2017 heeft OCW toestemming gegeven om het resterende deel van het GM6-fonds in te zetten voor de ingediende stimuleringsprojecten. Van het saldo per 31 december 2016 van € 733k is in 2017 € 616k uitgenut. Voor het resterende saldo per 31 december 2017 van € 117k zal LKCA toestemming vragen aan OCW om dit door te laten schuiven naar 2018.

Besteding bestemmingsfonds OCW GM6			
	Saldo per 31-12-16	Gerealiseerde uitnutting 2017	Saldo per 31-12-17
Bestemmingsfonds GM6	732.846	-616.227	116.619
Reeds toegekend in 2015/ 2016			
1) Cultuureducatie: extra impuls Cultuur in de Spiegel	3.392	-3.392	-
2) Cultuureducatie: digitale leeromgeving muziekonderwijs	17.517	-17.517	-
3) Cultuurparticipatie: extra impuls Sport & Cultuur	-	-	-
4) Cultuurbeleid: Netwerk en case-studies overheden	9.698	-9.698	-
5) Cultuurbeleid Monitoring National Arts Education Systems (MONAES)	23.194	-23.194	-
6) Cultuurbeleid: European Network of Arts Education Observatories	1.074	-1.074	-
7) Cultuurbeleid: UNESCO International Arts Education Week	11.281	-11.281	-
8) Communicatie: campagne vergroting draagvlak	65.729	-65.729	-
9) Communicatie: doorontwikkeling website	43.714	-43.714	-
10) Cultuurparticipatie: exploreren nieuwe cultuur	29.013	-29.013	-
11) Cultuurparticipatie: ouderen en cultuur	-	-	-
12) Cultuureducatie: Pilot Databank effectieve interventies	-	-	-
13) Cultuureducatie: Cultuurdag VO	4.085	-4.085	-
14) Cultuurbeleid: Regio bijeenkomsten ihkv landelijke verkiezingen 2017	9.943	-9.943	-
15) Cultuurbeleid: Referentiekader cultuureducatie culturele infrastructuur	28.106	-28.106	-
Nieuw toegekend in 2017			
16) Opzetten helpdesk	46.025	-46.025	-
17) Europese Conferentie 2018	101.830	-17.170	84.660
18) Opzetten publicatieplatform voor onderzoek	61.775	-29.816	31.959
19) MONAES	70.000	-70.000	-
20) Opzetten Cultuureducatie met Kwaliteit	206.469	-206.469	-
Totaal		-616.227	

De gerealiseerde uitnutting in 2017 ziet er per toegekende item als volgt uit:

1) en 15) zijn ingezet aan de bestede uren en kosten van de gegeven presentatie in Brussel in het kader van de Leergang Cultuur in de Spiegel en de werkzaamheden rondom de handreiking cultuureducatie en culturele infrastructuur (o.a. ontwikkelde animatie-video en AVS congrespakket dat in 2017 onderdeel uitmaakte van *Toekomst Cultuuronderwijs*).

2) is ingezet voor de begeleiding van de intervisiebijeenkomsten om te kunnen komen tot de verdere digitalisering van de leeromgeving muziekonderwijs (*Ontwikkelingen buitenschoolse educatie*).

4), 6) en 7) zijn ingezet voor de uitgevoerde activiteiten van het LKCA voor het European Network of Observatories in the Field of Arts and Cultural Education (ENO), waaraan 30 kenniscentra uit dertien Europese landen meedoen.

8) is ingezet voor het Platform Promotie Cultuurparticipatie, waarmee het LKCA in juni 2017 voor de 2e keer de publiekscampagne *Iktoon* organiseerde. Het LKCA zorgde hierbij voor de ondersteuning van de promotie van deze campagne en het bijbehorende platform.

9) is ingezet voor de doorontwikkeling van onze vernieuwde website die in mei 2017 van start is gegaan.

10) is ingezet voor de inventarisatie en het zichtbaar maken van diversiteit via blogs ('het onzichtbare zichtbaar maken'), waarmee professionals cultuur en beleid beter inzicht krijgen in alle culturele uitingen in Nederland ('wat doet kunst met mensen') en handvatten aangeboden krijgen hoe zij dit kunnen oppakken. Daarnaast werkten we vanaf september 2017 samen met de Universiteit Utrecht, Faculteit Geesteswetenschappen/Utrecht Graduate School of Humanities/ Domein Media- en Cultuurwetenschappen samen in de cursus Researching Arts and Soci-

ety I: Design en II Experimentation. Studenten gingen in projectgroepen op zoek naar cultuurparticipatie in de samenleving dat op het eerste gezicht buiten de zichtbare mainstream plaatsvindt. Op deze wijze verwachten we meer diverse cultuurparticipatie te ontdekken en te ontsluiten.

13) is ingezet voor de Cultuurdag VO 2017

14) is ingezet voor het ontwikkelen we de campagne Cultuur deel je: een boodschap, toolkit en trainingen om de lokale politiek door lokale campagnecoördinatoren te laten beïnvloeden. Na het opzetten van een lobbyplan en het begeleiden van 2 trainingsronden onder begeleiding van Hague is er gewerkt aan het opzetten van een helpdesk (inclusief de kosten van een film t.b.v. social media). Ook ontwikkelden we een factsheet dat ingezet kan worden door de campagnecoördinatoren voor of voor de onderbouwing van beleidskeuzes na de gemeenteraadsverkiezingen.

16) is ingezet voor het opzetten (middels interne uren) van een nieuwe helpdesk.

17) is slechts deels ingezet, omdat de meeste werkzaamheden (middels interne uren) pas in 2018 plaats zullen vinden (Europese conferentie is in november 2018).

18) is ingezet voor klantonderzoek bij de doelgroep om de vraag te concretiseren. Uitkomst van dit onderzoek was dat onderzoekers en professionals uit de praktijk geen apart platform willen, maar wel bij elkaar willen komen om kennis uit te wisselen en op de actualiteit in te kunnen spelen. In 2018 zal het nog resterende bedrag hiervoor na goedkeuring OCW ingezet worden.

5) en 19) zijn ingezet voor de presentatie van de resultaten op verschillende bijeenkomsten en in een boek dat begin 2018 zal verschijnen. Daarnaast is er in 2017 gewerkt aan de overdracht van dit onderzoek naar de UNESCO-Leerstoel voor Kunst en Cultuur in Educatie aan de universiteit van Erlangen-Neurenberg.

20) is ingezet voor de expliciete verantwoordelijkheid op het gebied van kennisdeling die het LKCA heeft gekregen in de nieuwe periode van Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK). Hiervoor zijn in 2017 in samenwerking met de kenniscentra (provinciaal en grootstedelijk) en de pensvoerders de opzet en ondersteuning van leergemeenschappen ontwikkeld.

7.7.5 Bestemmingsfonds OCW reorganisatie 2005

Bij de reorganisatie in 2005 is met 1 medewerker de afspraak gemaakt dat zij tot haar pensioengerechtigde leeftijd aanspraak kan maken op wachtgeld (in plaats van haar 65e jaar conform de toen geldende CAO). Dit was niet juist verwerkt in de meerjarenbegroting, waardoor dit bestemmingsfonds in 2017 moest worden aangevuld tot het nog benodigde bedrag in 2018.

Saldo per 1 januari 2017	9.483
Mutatie vanuit resultaatbestemming	6.863
Saldo per 31 december 2017	16.346

7.8 Voorzieningen

De gereserveerde voorzieningen van de wachtgelders waren in de vorige subsidieperiode (2013-2016) grotendeels gebaseerd op de meerjarenbegroting uit 2012 die uitging van het 'worst case' scenario waarbij het uitgangspunt is dat de wachtgelders tot het einde van de regeling recht zouden hebben op basis van het maximale bedrag. Dit werd gedaan vanuit het voorzichtigheidsprincipe en resulteerde in de praktijk in een jaarlijkse vrijval in de voorzieningen van vele tienduizenden euro's.

Met de komst van een nieuw hoofd bedrijfsvoering en een nieuwe accountant is deze schattingsmethode dit jaar opnieuw tegen het licht gehouden en is vastgesteld dat deze oude meerjarenbegroting geen reëel beeld geeft van de te verwachten wachtgelden voor de jaren die nog volgen.

Besloten is dan ook om deze schattingsmethode aan te passen, waarbij uitgegaan wordt van een jaarlijks geactualiseerde meerjarenbegroting (tot en met 2029) van de uitvoerder van de wachtgelden (Raet) die gebaseerd is op de laatst bekende inkomenssituatie van de uitkeringsgerechtigde.

Bij de jaarrekening 2017 resulteert dit naast de 'reguliere' vrijval 2017 van € 192.052 (o.b.v. de oude systematiek) in een extra vrijval van € 382.202 voor de jaren 2018 en verder (o.b.v. de nieuwe systematiek) en is naar rato ten gunste gebracht van het bestemmingsfonds OCW Algemeen 2017-2020.

Voorziening wachtgelden reorganisatie Kunstfactor 2012	2017	2016
Saldo per 1 januari	1.368.652	1.866.425
Kosten wachtgeld 2017	-166.332	-277.400
Vrijval 2017	-151.545	-220.373
Vrijval op basis van meerjarenbegroting 2018 en verder	-294.155	
Saldo per 31 december	756.620	1.368.652
Voorziening wachtgelden reorganisatie Cultuurnetwerk 2012	2017	2016
Saldo per 1 januari	377.666	479.873
Kosten wachtgeld 2017	-29.042	-39.944
Vrijval 2017	-41.053	-62.263
Vrijval op basis van meerjarenbegroting 2018 en verder	-123.214	
Saldo per 31 december	184.357	377.666
Voorziening wachtgelden reorganisatie LOKV 2012	2017	2016
Saldo per 1 januari	100.401	118.656
Kosten wachtgeld 2017	-20.864	-53.115
Vrijval 2017	-859	34.860
Vrijval op basis van meerjarenbegroting 2018 en verder	18.821	
Saldo per 31 december	97.499	100.401
Saldo totale voorzieningen per 31 december	1.038.475	1.846.720

7.9 Langlopende schulden

Het aandeel van de rechtsvoorganger Kunstfactor in de verbouwing van de Kromme Nieuwegracht is grotendeels Europees gefinancierd (via de gemeente Utrecht), die toen een bijdrage heeft toegezegd van € 995k, omdat Kunstfactor zich definitief vestigde in de gemeente. Voor de gemeente was dit belangrijk in verband met de uitbreiding en behoud van werkgelegenheid, versterking van het culturele profiel van de stad en de toename van samenwerkingsverbanden met bedrijven en instellingen. De subsidieverlening is gebaseerd op een exploitatie van het gebouw tot 15 oktober 2018. Indien, om welke reden dan ook, een einde komt aan het gebruik door Kunstfactor, dient een evenredig deel van de verleende subsidie terugbetaald te worden. In overleg met de gemeente Utrecht is deze terugbetalingsverplichting per 1 januari 2013 overgenomen door de rechtsopvolger van Kunstfactor, het Landelijk Kennisinstituut voor Cultuur-educatie en Amateurkunst.

De egalisatierekening die gekoppeld is aan de afschrijvingskosten van de verbouwing in 2012 zal aan het einde van de huurovereenkomst in zijn geheel zijn besteed conform de afspraken met de gemeente Utrecht.

Egalisatierekening Verbouwing Kromme Nieuwegracht 66	2017	2016
Bijdrage Gemeente Utrecht	597.000	597.000
EFRO-gelden	398.000	398.000
	995.000	995.000
Vrijval door afschrijvingen tot en met voorgaand jaar	-816.729	-717.229
Vrijval door afschrijving boekjaar	-99.500	-99.500
Stand per 31 december	78.771	178.271

7.10 Kortlopende schulden

De kortlopende schulden per 31-12-17 bestaan uit:

Kortlopende schulden	2017	2016	Toelichting 2017
Belastingen en premies sociale verzekeringen	172.516	271.214	Loonbelasting december 2017
Voorziening vakantiedagen	256.002	243.824	Openstaande verlofuren per 31-12-17
Schulden aan personeel	5.276	0	Openstaande schulden aan personeel
Crediteuren	132.804	279.019	Rijksmuseum (Museum Guide Now) € 33k, inhuur/ detachering € 20k, automatisering € 11k, overig divers € 69k
Vooruitbetaalde inkomsten	81.170	0	Bijdrage FCP Europese conferentie € 75k en opbrengsten C+E 2018 € 6k
Nog te besteden subsidie	12.786	40.445	Projectsubsidie OCW: Long Live Arts
Overige schulden	58.971	55.469	Accountant € 21k, advisering en begeleiding nieuwe huisvesting € 38k
Totaal	719.525	889.971	

7.11 Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

De volgende rechten en verplichtingen zijn niet opgenomen in de balans per 31-12-17:

Instellingssubsidie 2017-2020 conform subsidiebesluit € 20.923.224
inclusief loon- en prijsbijstelling 2017

Verhuur- en dienstencontract Uit de Kunst t/m 01-10-2018 € 15.883

Verhuur- en dienstencontract Cramgo BV t/m 31-03-2018 € 12.139

Verhuur- en dienstencontract VTN t/m 01-08-2018 € 7.194

Verhuur- en dienstencontract Knag t/m 01-08-2018 € 11.903

huur niet geïndexeerd per 01-01-18

Leaseverplichting printers (Xerox) t/m 24-11-2020 € 129.727

inclusief indexering 1,0138 % per jaar op basis van consumentenprijsindexcijfer

Huurverplichting Kromme Nieuwgracht 66 t/m 15-10-18 € 334.448

Huurverplichting Lange Viestraat 341-361 t/m 01-07-23 € 1.110.586

inclusief indexering 1,0138 % per jaar op basis van consumentenprijsindexcijfer

Bankgarantie (Rabobank) huurcontract Kromme Nieuwgracht € 91.316

Toelichting categoriale exploitatierekening realisatie 2017

7.12 Baten

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de gerealiseerde baten 2017.

Baten	Realisatie 2017 (in euro)
Dag van Cultuureducatie	37.810
Cultuurdag VO	38.003
Publicaties (abbonementen en losse verkoop) en overig	34.124
Samen Sterker: Bijdrage NOC*NSF, FCP, Kenniscentrum Sport	16.000
CmK: Bijdrage CmK	9.092
Nieuwjaarsreceptie: Bijdrage FCP	7.031
Onderzoek 2015: Bijdrage Universiteit Neurenberg	6.556
NOT CmK: Bijdrage Raad van 12	6.232
Huis voor de Sport: Bijdrage Huis voor de Kunsten en Sport Limburg	5.000
Bijeenkomst Train de trainer	5.530
Danseducatie met Kwaliteit	5.045
Bijeenkomst: Bijdrage Kulturelle Samrad i danmark	1.718
Directe inkomsten	172.142
Huur- en serviceopbrengsten huisvesting	155.400
Overig	6.130
Indirecte inkomsten	161.530
Verenigingsondersteuning: Bijdrage Rabobank	60.180
Bijdragen uit private middelen	60.180
Instellingssubsidie OCW	5.230.806
Structurele subsidies	5.230.806
ZonMw: Bijdrage Windesheim	9.791
Incidentele publieke subsidies	9.791
Totale baten	5.634.448

7.13 Beheerlasten materieel

De beheerlasten materieel zijn in 2017 hoger dan begroot met name door hogere advieskosten ten behoeve van de nieuwe huisvesting, versnelde afschrijvingskosten als gevolg van de verhuizing en de hogere kosten van onze nieuwe accountant.

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Realisatie 2016
Beheerlasten materieel	986.481	860.000	960.428

De in 2017 gerealiseerde beheerlasten materieel bestaan uit:

• Huisvestingskosten	504.857
• Automatiseringskosten (incl. print, glasvezel en licenties)	144.239
• Afschrijvingen (incl. € 29k versnelde afschrijving i.v.m. verhuizing)	100.326
• Advieskosten huisvesting (strategie + implementatie)	45.420
• Accountantskosten 2017	38.115
• Porti- en vrachtkosten	34.331
• (Mobiele) telefonie	27.067
• Zaalhuur & Catering	20.734
• Vergaderkosten (bestuur en rvt)	10.279
• Overige beheerlasten (divers)	61.113
Totaal	986.481

7.14 Beheerlasten personeel

De beheerlasten personeel zijn in 2017 lager dan begroot door de hogere vrijval van de wachtgeldvoorzieningen en lagere gerealiseerde salariskosten.

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Realisatie 2016
Beheerlasten personeel	313.505	870.000	724.646

De in 2017 gerealiseerde beheerlasten personeel bestaan uit:

• Salariskosten Directie & Bedrijfsvoering	649.153
• Reiskostenvergoeding woon-werk	114.475
• Opleidingskosten	76.034
• Arbozorg (inclusief PSA-onderzoek)	26.667
• Overige beheerlasten personeel (tel. vergoeding, werving & selectie)	9.252
• Vrijval wachtgeld voorziening	-574.254
• Correctie wachtgeld 2016	12.178
Totaal	313.505

7.15 Activiteitenlasten materieel

De activiteitenlasten zijn met name hoger dan begroot doordat gedurende het jaar er aanvullende activiteiten uitgezet dan wel aanvullende kosten benodigd om onze doelstellingen te kunnen realiseren (o.a. nieuwe website, CMK, impactmeting).

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Realisatie 2016
Activiteitenlasten materieel	1.214.389	1.115.000	1.440.155

De in 2017 gerealiseerde activiteitenlasten materieel bestaan uit de kosten die reeds verantwoord zijn bij de kwalitatieve toelichting van het bestuursverslag en zijn als volgt verdeeld over de inhoudelijke doelstellingen van het aangescherpte activiteitenplan 2017-2018:

• Maatschappelijke betekenis en draagvlak	203.016
• Goede cultuureducatie op school en in vrije tijd	434.140
• Cultuurparticipatie toegankelijk voor iedereen	192.095
• Middelen en bereik	377.197
• Interne werkzaamheden	7.941

Totaal 1.214.389

7.16 Activiteitenlasten personeel

De activiteitenlasten personeel zijn in 2017 lager dan begroot met name doordat de functie van hoofd communicatie is komen te vervallen, waarbij de werkzaamheden zijn herverdeeld binnen de organisatie.

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Realisatie 2016
Activiteitenlasten personeel	3.344.852	3.490.000	3.338.532

De in 2017 gerealiseerde activiteitenlasten bestaan uit de salariskosten van € 3.344.852 van de medewerkers die de inhoudelijke activiteiten van het LKCA uitvoeren. Deze activiteitenlasten personeel bestaan dus uit de gerealiseerde uren die inhoudelijk verantwoord zijn bij de kwalitatieve toelichting van het bestuursverslag en zijn als volgt verdeeld over de inhoudelijke doelstellingen van het aangescherpte activiteitenplan 2017-2018 en zijn als volgt verdeeld over de inhoudelijke doelstellingen:

• Maatschappelijke betekenis en draagvlak	4.933 uren
• Goede cultuureducatie op school en in vrije tijd	15.079 uren
• Cultuurparticipatie toegankelijk voor iedereen	10.692 uren
• Middelen en bereik	19.983 uren
• Interne werkzaamheden	8.684 uren

Totaal 59.371 uren

7.17 Rentebaten/- lasten

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Realisatie 2016
Saldo rentebaten/-lasten	61.520	28.629	49.428

De rentebaten zijn hoger dan begroot met name als gevolg van de koersresultaten uit de verkoop van de van Lanschot beleggingsportefeuille. De gerealiseerde rentebaten 2017 bestaan uit:

• Netto koersresultaat	49.372
• Ontvangen rente	15.362
• Bewaarloon en provisies	-8.045
• Dividenden en rente obligaties	4.831

Totaal 61.520

7.18 Personeel (model IIa)

Personeel LKCA 2017						
Specificatie personeelslasten	Realisatie 2017		Begroting 2017		Realisatie 2016	
	euro	fte	euro	fte	euro	fte
Waarvan vast contract per 31 december 2017	3.804.286	48,3	3.750.000	48,0	3.592.597	47,7
Waarvan tijdelijk contract per 31 december 2017	346.540	5,6	570.000	7,3	345.102	4,6
Waarvan inhuur	69.608		40.000		125.479	
Personeelslasten totaal	4.220.434	53,9	4.360.000	55,3	4.063.178	52,3
Fte-bezetting exclusief stagiaires en inclusief oproepkrachten en rekening houdend met onbetaald verlof						
Inhuur bestaande uit tijdelijk personeel en detachering (inclusief ziektevervangings)						

Personeelslasten (exclusief vrijval wachtgelden)	4.220.434
Vrijval wachtgeld voorziening	-574.254
Correctie wachtgelden 2016	12.178
Totale personeelslasten (inclusief vrijval wachtgelden)	3.658.357

Waarvan beheerlasten personeel 313.505 en activiteitenlasten personeel 3.344.852

7.19 Activiteiten en bereik (model III)

Activiteiten en bereik LKCA 2017						
Activiteiten	Realisatie 2017		Activiteitenplan 2017-2020*		Realisatie 2016	
	Aantal	Aantal deelnemers	Aantal	Aantal deelnemers	Aantal	Aantal deelnemers
Openbare activiteiten	88	7.339	200	10.000	53	4.832
Totaal activiteiten	88	7.339	200	10.000	53	4.832
Bezoeken website totaal	725.494		325.000		822.972	
Aantal unieke bezoekers website	165.643		225.000		197.643	
Abonnees nieuwbrieven (ontdubbeld)	8	13.188			8	13.313
Social media						
Twitter volgers (stand per 08-01-18)	5.798				5.294	
Erfgoededucatie (stand per 08-01-18)	1.581				1.518	
Facebook volgers (stand per 31-12-17)	6.686				5.299	
Linked-groepen leden (stand per 08-01-18)						
Bedrijfspagina LKCA	1.281				1.021	
Netwerk cultuureducatie	5.972				5.894	
Netwerk erfgoededucatie	830				820	
Cultuurplein	2.072				2.069	
Cultuurcoach	321				300	
Expertisecentra Kunst & Onderwijs	959				939	

Bij het indienen van het beleidsplan 2017-2020 werd nog uitgegaan van de oude systematiek, waarbij de aanwezige deelnemers van bijeenkomsten meerdere keren zijn toegerekend naar de verschillende doelgroepen die zij vertegenwoordigen. In de nu gepresenteerde realisatiecijfers 2016 en 2017 wordt overeenkomstig het nieuwe model in het *handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen* uitgegaan van de aanwezige deelnemers, zonder dat deze vervolgens nog eens toegerend worden naar de verschillende doelgroepen.

De lagere bezoeken aan onze website worden veroorzaakt door een stevige dip in het 2^e kwartaal. In deze periode was er onderbezetting bij de website als gevolg van ziekte en werd er nog hard gewerkt aan de nieuwe website. De verwachting is dan ook dat de aantallen in 2018 weer tenminste op het niveau zullen liggen van 2016.

7.20 WNT gegevens

WNT-verantwoording 2017 Stichting Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) op basis van de van toepassing zijnde regelgeving en conform nieuwe WNT-normen per 1 januari 2017 conform jaarverantwoording OCW. Het bezoldigingsmaximum in 2017 voor Stichting Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) bedraagt € 181.000. Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking.

bedragen x € 1	S. Scholten	O. van Munster
Functiegegevens	Bestuurslid	Bestuurslid
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 – 31/12	
Omvang dienstverband (in fte)	0,97 gemiddeld	
Gewezen topfunctionaris?	nee	
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	
Individueel WNT-maximum¹	€ 175.570	
Beloning plus belastbare onkosten vergoedingen	€ 84.288	
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 8.739	
<i>Subtotaal</i>	€ 93.027	
-/- Onverschuldigd betaald bedrag		
Totaal bezoldiging	€ 93.027	
Verplichte motivering indien overschrijding		
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/06 – 31/12	01/01 – 27/06
Omvang dienstverband 2016 (in fte)	0,52 gemiddeld	0,50 gemiddeld
Beloning plus belastbare onkosten vergoedingen	€ 40.448	€ 55.579
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 4.641	€ 5.199
Totaal bezoldiging 2016*	€ 45.089	€ 60.778

* Fouterstel: In 2016 zijn de ‘beloningen betaalbaar op termijn’ per abuis niet meegenomen bij de opgave van de WNT-gegevens. Voor de gegevens 2016 betekent dit dat de bezoldigingen van S. Scholten € 4.641 en van O. van Munster € 5.199 te laag waren gepresenteerd. Dit is in boven-

¹ $y = \frac{x \cdot a \cdot b}{365}$ waarbij: y = individueel WNT-maximum, x = voor instelling geldend WNT-bezoldigingsmaximum, a = deeltijdfactor (maximaal 1,0 fte) en b = functieduur in kalenderdagen. S. Scholten (€ 181.000 x 0,97 fte x 365 kalenderdagen) ÷ 365 dagen = € 175.570.

staand overzicht nu gecorrigeerd, waarbij de juiste gegevens worden gepresenteerd. Dit fout-herstel leidt niet tot overschrijding van de toen geldende WNT-normen.

1b. Toezichthoudende topfunctionarissen

bedragen x € 1	J. van Kranendonk	G. Kamstra	N. Abdellaoui
Functiegegevens	Voorzitter RvT	Lid RvT (waarne- mend voorzitter)	Lid RvT
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 17/10	1/1 - 31/12	20/03 - 31/12
Individueel WNT-maximum¹	€ 21.571	€ 18.100	€ 14.232
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 500	€ 2.500	€ 1.000
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-
<i>Subtotaal</i>	€ 500	€ 2.500	€ 1.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-
Totaal bezoldiging	€ 500	€ 2.500	€ 1.000
Verplichte motivering indien overschrijding			
Gegevens 2016			
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 3.000	€ 2.500	
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	
Totaal bezoldiging 2016	€ 3.000	€ 2.500	

¹ $y = 15\% \text{ of } 10\% \text{ van } \frac{x \cdot b}{365}$ waarbij: x = voor instelling geldend WNT-maximum en b = functieduur in kalenderdagen
 Voorzitter = $15\% \times 181.000 = € 27.150$. Leden = $10\% \times € 181.000 = € 18.100$. J. van Kranendonk = $15\% \times € 181.000 \times (290/365) = € 21.571$. N. Abdellaoui en N. van Lith = $10\% \times € 181.000 \times (287/365) = € 14.232$.

bedragen x € 1	M. Vermeulen	K. Visser	N. van Lith
Functiegegevens	Lid RvT	Lid RvT	Lid RvT
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	20/03 - 31/12
Individueel WNT-maximum¹	€ 18.100	€ 18.100	€ 14.232
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 1.500	€ 2.000	€ 1.250
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	
<i>Subtotaal</i>	€ 1.500	€ 2.000	€ 1.250
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	
Totaal bezoldiging	€ 1.500	€ 2.000	€ 1.250
Verplichte motivering indien overschrijding			
Gegevens 2016			
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 2.000	€ 2.250	
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	
Totaal bezoldiging 2016	€ 2.000	€ 2.250	

2. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met dienstbetrekking die in 2017 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2017 ook geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

7.21 Overige gegevens

De stichting kent geen statutaire regeling omtrent de bestemming van het resultaat anders dan dat het vermogen van de stichting dient ter verwezenlijking van het doel van de stichting. Bij het verwezenlijken van het doel van de stichting heeft de stichting geen winstoogmerk. Bij een besluit tot ontbinding wordt tevens de bestemming van het liquidatiesaldo vastgesteld. Daarbij blijven de bepalingen van de statuten zoveel mogelijk van kracht.

Het LKCA

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) wil ervoor zorgen dat iedereen goede cultuureducatie krijgt (op school én in de vrije tijd) en dat iedereen kan meedoen aan culturele activiteiten.

Hoe doen we dat?

Wij ondersteunen professionals en bestuurders in ons vakgebied met kennis. Op onze bijeenkomsten, die we vaak samen met partners organiseren, ontmoet je professionals uit het hele land die van en met elkaar willen leren of willen samenwerken. Ook zetten we samen met professionals nieuwe ontwikkelingen in gang. Onze website staat boordevol informatie en ook onze publicaties zijn daar te vinden. Volg ons via onze nieuwsbrieven en/of social media, dan blijf je op de hoogte van ontwikkelingen binnen en buiten de sector. Heb je een vraag? Dan kun je ons altijd bellen of mailen.

LKCA

Kromme Nieuwegracht 66
Postbus 452, 3500 AL Utrecht
030 711 51 00, info@lkca.nl

www.lkca.nl